

samk

Satakunnan ammattikorkeakoulu
Satakunta University of Applied Sciences

LINDA SIPPEL

Asiakkaan motivaatio keskeisenä tekijänä kuntoutuksessa

Ympäri vuorokautisen perhekuntoutuksen
työntekijöiden kokemuksia asiakkaan moti-
vaation vahvistamisesta

SOSIAALIALAN TUTKINTO-OHJELMA
2025

TIIVISTELMÄ

Sippel, Linda: Asiakkaan motivaatio keskeisenä tekijänä kuntoutuksessa - Ympäri vuorokautisen perhekuntoutuksen työntekijöiden kokemuksia asiakkaan motivaation vahvistamisesta

Opinnäytetyö, AMK

Sosiaaliala

Toukokuu 2025

Sivumäärä: 64

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli selvittää, millaisilla keinoilla ympärivuorokautisessa perhekuntoutuksessa työskentelevät sosiaalialan ammattilaiset kokevat voivansa vaikuttaa asiakasvanhempien kuntoutusmotivaatioon vahvistavasti. Lisäksi tarkoituksena oli selvittää millaiset asiat haastavat ammattilaisten motivointityötä. Tutkimuksen aineisto koostui kuuden alan ammattilaisen kanssa tehdyistä teemahaastatteluista.

Koska tavoitteena oli saada aiheesta syvälinen sekä käytännönläheinen käsitys, valikoitui toteutustavaksi laadullinen tutkimus teoriaohjaavalla sisällönanalyysillä. Työni teoreettinen viitekehys rakentuu motivaation, itseohjautuvuusteorian sekä tavoitteellisen työskentelyn käsitteiden ympärille.

Ympäri vuorokautinen perhekuntoutus on lastensuojelun avohuollon tukitoimena järjestettävä palvelu, jonka tarkoituksena on lapsen turvallisuuden varmistaminen sekä koko perheen hyvinvoinnin sekä voimavarojen vahvistaminen. Työskentely pohjautuu kuntoutussuunnitelmaan ja on aina tavoitteellista. Perhekuntoutuksen onnistumisen kannalta asiakkaan motivaatio kohti pysyvää muutosta on keskeinen tekijä.

Tutkimustulokset osoittavat, että motivaation puuttuessa, on sitä vaikea luoda pelkästään ulkoisin tekijöin. Tavoiteltavan asian on oltava kuntoutujalle tärkeä ja hänen on saatava riittävästi tietoa omasta tilanteestaan, sillä toisinaan asiakkaan on vaikea hahmottaa kokonaisuutta, joka johti hänen perheensä palveluun. Motivaatiota voidaan kuitenkin vahvistaa monenlaisin keinoin.

Tutkimukseni mukaan ammattilaisten motivointityön keskeisimmiksi tekijöiksi nousi luottamuksellisen suhteen rakentaminen, oikeanlaisten tavoitteiden laatiminen, kyvykkyyden vahvistaminen sekä positiivinen, kannustava työote. Luottamuksellisen suhteen rakentaminen osoittautui kaiken tavoitteellisen kuntoutustyön lähtökohdaksi.

Tulokset osoittivat, että motivointityötä haastavat tilanteet, joissa asiakas kokee joutuneensa palveluun pakotettuna tai uhattuna. Haasteita toivat myös asiakkaan vaikeus tunnistaa omaa muutostarvettaan, mahdollinen traumausta, aiemmat kielteiset kokemukset viranomaisten kanssa, erilaiset riippuvuus- ja mielenterveyshaasteet sekä kuntoutustyölle varatun ajan riittämättömyys.

Avainsanat: ympärivuorokautinen perhekuntoutus, motivointi, kuntoutusmotivaatio, tavoitteellinen työskentely

ABSTRACT

Sippel, Linda: Client Motivation as a Central Factor in Rehabilitation – Employees' Experiences of Strengthening Client Motivation in 24-Hour Family Rehabilitation

Bachelor's thesis

Bachelor of Social Services

May 2025

Number of pages: 64

The purpose of this thesis was to explore the ways in which social work professionals in 24-hour family rehabilitation perceive they can positively influence the rehabilitation motivation of parent clients. Additionally, the study aimed to identify the factors that challenge professionals in their motivational work. The research material consisted of thematic interviews conducted with six professionals in the field.

To gain an in-depth and practice-oriented understanding of the topic, a qualitative research approach with theory-driven content analysis was chosen. The theoretical framework of the thesis is built around the concepts of motivation, self-determination theory, and goal-oriented work.

24-hour family rehabilitation is a service organized as part of child welfare support services, aimed at ensuring the safety of the child and strengthening the well-being and resources of the entire family. Work is based on a rehabilitation plan and is always goal-directed. For rehabilitation to be successful, the client's motivation toward lasting change is a key factor.

The findings indicate that without motivation, it is difficult to create it through external means alone. Rehabilitation goals must be meaningful to the client, and the client must receive sufficient information about their own situation, as it can be difficult for them to comprehend the broader context that led their family to the service. However, motivation can be strengthened in many ways.

According to the study, the key elements in professionals' motivational work include building a trusting relationship, setting appropriate goals, enhancing clients' competence, and maintaining a positive and encouraging approach. Establishing a trusting relationship emerged as the foundation for all goal-oriented rehabilitation work.

The results also showed that motivational work is challenged in situations where the client feels coerced or threatened into receiving the service. Other challenges included the client's difficulty in recognizing their need for change, potential trauma history, previous negative experiences with authorities, various addiction and mental health issues, and insufficient time allocated for rehabilitation.

Keywords: 24-hour family rehabilitation, motivation, motivation for rehabilitation, goal-oriented work

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	6
2 YMPÄRIVUOROKAUTINEN PERHEKUNTOUTUS.....	7
2.1 Ympäri vuorokautinen perhekuntoutus on intensiivinen lastensuojelun tukimuoto	7
2.2 Ympäri vuorokautisen perhekuntoutuksen toteutus ja tavoitteet	8
3 ASIAKKAAN MOTIVOINTI KOHTI MUUTOSTA.....	11
3.1 Motivaatio toimintamme ohjaajana	11
3.2 Muutostarpeen tunnistaminen motivaation voimistajana	13
3.3 Tavoitteet ja ympäristön tuki motivaation vahvistajina	14
3.4 Sisäinen ja ulkoinen motivaatio itseohjautuvuusteorian mukaan.....	15
3.5 Kohtaamisen ja kokemuksen merkitys asiakkaan motivoitumisessa...	17
3.6 Kelan tutkimus Oma Väylä -kuntoutujien motivaatiosta	18
4 TAVOITTEELLINEN TYÖSKENTELY PERHEKUNTOUTUKSESSA.....	19
4.1 Tavoitteista sopiminen	19
4.2 Yhdessä kohti tavoitteita	20
4.3 Osallisuus keskeisenä tekijänä.....	21
4.4 Arviointi osana työskentelyä	22
5 TYÖELÄMÄYHTEISTYÖ MERIKRATOS OY.....	23
6 MENETELMÄLLINEN TOTEUTUS	23
6.1 Tarkoitus, tavoitteet ja kysymystenasettelu	23
6.2 Tutkimuksen kuvailu ja toteutus.....	25
6.3 Eettisyys ja luotettavuus tutkimuksessa.....	26
6.4 Sisällönanalyysi	27
6.5 Haastateltavat ja haastatteluiden toteutus	29
7 TUTKIMUKSEN TULOKSET	30
7.1 Motivoinnin merkitys kuntoutuksessa	30
7.2 Tavoitteiden laatiminen ja tavoitteellisen työskentelyn ymmärrettäväksi sanoittaminen.....	32
7.3 Kohtaaminen ja luottamuksellisen suhteen luominen	40
7.4 Positiivinen vahvistaminen ja asiakkaan voimavarojen tukeminen.....	43
7.5 Työryhmän tuki sekä työssä kertynyt osaaminen	46
8 JOHTOPÄÄTÖKSET	49
8.1 Asiakasvanhempien kuntoutusmotivaation vahvistaminen.....	49
8.2 Työntekijöiden motivointityötä haastavat tekijät.....	51
9 POHDINTA.....	53

9.1 Tutkimuksen hyödynnettävyys sekä jatkotutkimusajatuksia	53
9.2 Ajatuksiani matkan varrelta	55
9.3 Jos aika ja raha eivät kohta	55
LÄHTEET	57
LIITE 1	61
LIITE 2	63
LIITE 3	64

1 JOHDANTO

Opinnäytetyössäni tutkin, millaisia keinoja ympärivuorokautisen perhekuntoutuksen työntekijät kokevat voivansa käyttää asiakasvanhempien kuntoutusmotivaation vahvistamiseen ja mitkä tekijät haastavat motivointityötä. Aiheeni syntyi omasta mielenkiinnostani asiaa kohtaan. Sosionomiopintojeni aikana erilaisissa työharjoittelupaikoissa ollessani, huomioni kiinnittyi toistuvasti siihen, että suunniteltu työskentely saattoi jäädä tekemättä ja siirtyä eteenpäin, sillä tuntemattomista syistä asiakkaat saattoivat vältellä työskentelyä eivätkä jostain syystä vaikuttaneet kiinnostuneilta osallistumaan. Tällaiset tapahtumat luonnollisesti hidastavat asiakkaan avun saamista ja vastaanottamista. Koska sosiaalipalvelut ovat usein ajallisesti rajattuja, on tärkeää, että työskentely käynnistyy mahdollisimman nopeasti. Huomasin toistuvasti palaavani ajatukseen: kuinka motivoida asiakkaita tavoitteelliseen työskentelyyn. Vaikka olisi mielenkiintoista kuulla aiheeseen myös asiakkaiden ajatuksia, tulevana alan ammattilaisena halusin kuulla tulevien kollegoideni ajatuksia aiheesta.

Tässä laadullisessa tutkimuksessa tarkastelen asiakkaan motivaation tukemista ympärivuorokautisen perhekuntoutuksen kontekstissa. Teoreettinen viitekehys aiheelleni muodostuu motivaation, itseohjautuvuusteorian sekä tavoitteellisen työskentelyn käsitteistä. Tarkastelen teemahaastatteluin keräämääni aineistoa teoriaohjaavan sisällönanalyysin avulla, joka jättää tilaa myös aineistosta nouseville teemoille ilman, että analyysia rajoitetaan liikaa etukäteen. Tutkimusaineistoni koostuu kuuden perhekuntoutuksen ammattilaisen yksilöhaastattelusta.

Vaikka ympärivuorokautisen perhekuntoutuksen työskentely kattaa koko perheen, tässä tutkimuksessa keskityn tarkastelemaan työskentelyä perheen vanhempien kanssa. Rajauspäätös vanhempiin perustuu siihen, että lasten ja aikuisten motivointi eroavat toisistaan oleellisesti. Lisäksi perhekuntoutuksen

onnistuminen on vahvasti liitoksissa asiakasvanhempien sitoutumiseen ja motivaatioon tavoitella koko perheen hyvinvointia parantavaa pysyvää muutosta.

2 YMPÄRIVUOROKAUTINEN PERHEKUNTOUTUS

2.1 Ympäri vuorokautinen perhekuntoutus on intensiivinen lastensuojelun tukimuoto

Ympäri vuorokautinen perhekuntoutus on lastensuojelun avohuollon tukitoimena järjestettävä palvelu perheille, joilla on lastensuojelun asiakkuus (Lastensuojelulaki 417/2007, 7.luku 36 § 5 mom.). Kuntoutuksesta voi olla hyötyä perheille, joissa on riskinä lapsen sijoittaminen kodin ulkopuolelle tai kun lapsen sijoitusta ollaan purkamassa perheen jälleenyhdistämiseksi. Myös vielä raskaana olevalle voidaan tarjota perhekuntoutusta, mikäli se katsotaan tarpeelliseksi lapsen terveyden turvaamiseksi. (THL, 2024.) Ympäri vuorokautisessa perhekuntoutuksessa ohjaaja on perheen saatavilla vuorokauden ympäri.

Perheillä on oikeus apuun, kun perhettä koettelee erilaiset kriisit tai haasteet. Tarjolla on monenlaisia palveluita erilaisiin tarpeisiin, joiden tarkoituksena on turvata lapsen oikeudet sekä tarjota moniammatillista apua perheen auttamiseksi. Palveluita tuottavat hyvinvointialueet, mutta myös yksityiset palveluntuottajat sekä järjestöt, joilta hyvinvointialue ostaa palvelut ostopalveluina. Lastensuojelullinen perhekuntoutus on intensiivinen työmuoto, jossa työskentely perheen kanssa on aina tavoitteellista. Työskentelyssä on mukana koko perhe, jonka kanssa kuljetaan yhdessä kohti asetettuja tavoitteita pitkäjänteisesti lapsen hyvinvointi mielessä pitäen. (Hurtig, 2010, s. 238–240.) Jotta perheelle voidaan tarjota yksilöityä, heidän tarvitsemaansa tukea palvelevia tukitoimia, on ennen kuntoutuspaikan valintaa varmistettava perhekuntoutusyksikön mahdollisuudet sekä rajoitteet. Jokaisen yksikön on tärkeää osata tuoda selkeästi esille oma osaamisensa ja vahvuutensa, mutta myös myönnettävä rajallisuutensa. Mikäli kuntoutuspaikan valinta perustuu katteettomiin

lupauksiin, ei perhe saa tarvitsemaansa vaikuttavaa kuntoutumismahdollisuutta. (Alatalo ym., 2017, s. 37–38.)

Lastensuojelun asiakkuuden alkaessa on lapselle nimettävä oma vastuusosiaalityöntekijä, joka vastaa lastensuojelun prosessista alusta loppuun. Sosiaalityöntekijän tulee järjestää lapselle ja hänen perheelleen tilanteen vaatimat palvelut sekä tukitoimet lapsen edun mukaisesti. Lapsen sosiaalityöntekijän tehtäviin kuuluu myös tukea ja ohjata lastensuojelutyötä toteuttavaa yksikköä lapsen hoitoa koskevissa pohdinnoissa ja tilanteissa. (Araneva, 2022, s. 411–412.) Perhekuntoutusjakson kesto määräytyy aina yksilöllisesti ja vaihtelee 3–12 kk välillä (Merikratos, 2024; Helsingin ensikoti n.d.).

Perheen tukena kuntoutuksessa toimii yleensä moniammatillinen työryhmä, johon vaihtelevasti yksiköstä riippuen kuuluu päivittäisohjaajien lisäksi myös muita asiantuntijoita, kuten perheterapeutti, psykologi, toimintaterapeutti ja sairaanhoitaja (Merikratos, 2025a.; Varha, n.d.). Eri alojen asiantuntijat täydentävät toistensa osaamista ja tuovat kuntoutukseen monipuolista tukea asiakkaalle. Perheen kanssa toimivalla työryhmällä on velvollisuus laatia asiakkaasta asianmukaiset päivittäiskirjaukset, asiakirjat sekä suunnitelmat, joiden tavoitteena on kuvata asiakkaan tarpeita, ajankohtaista tilannetta sekä työskentelyn etenemistä (Rönkkö & Rytönen, 2010, s. 37.) Perhekuntoutusta voidaan kuvaila työnä, jolla pyritään vaikuttamaan ihmisen elämään erilaisin keinoin (Rönkkö & Rytönen, 2010, s. 35).

2.2 Ympäri vuorokautisen perhekuntoutuksen toteutus ja tavoitteet

Ympäri vuorokautinen perhekuntoutus toteutetaan yleisesti sellaisissa tiloissa, joissa perheen olisi luontevaa jatkaa omaa arkeaan mahdollisimman tavanomaisesti. Perheet saavat kuntoutuksen ajaksi käyttöönsä kalustetun, kodinomaisen asunnon. (Merikratos, 2024; SOS-Lapsikylä, 2024.)

Kun perheen kuntoutusjakso alkaa, räätälöidään perheelle aina omakohtainen, perheen ja sen eri jäsenten tarpeiden mukaan laadittu

kuntoutussuunnitelma. Suunnitelma sisältää mm. kuntoutuksen tavoitteet, jotka laaditaan yhdessä asiakasperheen, perheen vastuusosiaalityöntekijän sekä kuntoutuksen työntekijöiden kanssa. Kun tavoitteet ovat selkeästi sovittu, on niitä helpompi myös arvioida. Arviointi työskentelyjakson aikana onkin tärkeä osa kuntoutuksen prosessia. (Pelastakaa Lapset ry, 2024; Merikratos, 2024.)

Ympärivuorokautisen perhekuntoutuksen oleellisena tavoitteena on varmistaa lapselle turvalliset kasvuolosuhteet (Araneva, 2016, s.264). Muita keskeisiä tavoitteita ovat usein muun muassa perheen vuorovaikutuksen parantaminen, kiintymyssuhteiden vahvistaminen, elämänhallinnan vakauttaminen, vanhemmuuden tukeminen sekä voimavarojen vahvistaminen (Helsingin kaupunki, 2024; SOS-Lapsikylä, 2024). Tällaisten asioiden lisäksi voidaan harjoitella keinoja sujuvaan arkeen kodin jokapäiväisten toimien lomassa sekä lapsen ikätasoisien kasvatuksen ohjaamista (Rönkkö & Rytönen, 2010, s. 40). Ympärivuorokautiseen perhekuntoutukseen tuleville asiakkaille on tyypillistä, että on todettu, etteivät kotiin vietävät palvelut riitä perheen tueksi. Tällöin lapsen turvallisuudesta on usein niin suuri huoli, että tilanne vaatii ympärivuorokautista valvontaa. Näin ollen myös lapsen kehityksen ja iänmukaisen kasvun turvaaminen on usein oleellinen osa kuntoutuksen tavoitteita. (Araneva, 2016, s. 264; Merikratos, 2024.)

Ympärivuorokautinen perhekuntoutus on moniammatillista työskentelyä perheen tilanteen parantamiseksi ja lapsen turvallisuuden takaamiseksi. Jotta kuntoutus kohti muutosta saataisiin mahdollisimman tehokkaaksi alusta lähtien, on tärkeää, että kaikki perheen kanssa toimivat tahot ovat alusta saakka tietoisia perheen haasteista, tavoitteista ja siitä, kuinka työskentelyä jaetaan. Kun kaikki perheen tukena olevat tahot jakavat osaamisensa ja suunnittelevat työskentelyä yhdessä toistensa sekä perheen kanssa, mahdollistuu sellaisen yhtenäisen ja selkeän toimintasuunnitelman luominen, joka tukee perheen tavoitteiden saavuttamista. (Alatalo ym., 2017, s. 39.) Tällainen lähestymistapa edistää luottamusta, vähentää työskentelyn päällekkäisyyttä ja auttaa varmistamaan, että perheen tarpeet tulevat kokonaisvaltaisesti huomioiduksi.

Alatalo ym. (2017, s. 37) kirjoittavat siitä, miten avoimuus kuntoutukseen tulevien perheiden kanssa on ehdottoman tärkeää. Perheille tulee selkeästi ja avoimesti kertoa, mikä on johtanut perheen lastensuojelun piiriin ja edelleen ympärivuorokautiseen perhekuntoutukseen. Samalla tulee kertoa, millaisia asioita tulee tapahtua, jotta lastensuojelun tarve nähdään tarpeettomaksi. Tilanteen selkeä sanoittaminen sekä haasteiden määrittely jokaiselle ymmärrettävällä tavalla luovat lastensuojelun työskentelylle raamit ja selkeät lähtökohdat kohti tavoitteellista muutostyöskentelyä. Autti-Rämö ym. (2022, s. 13) toteavat, että kun vuorovaikutus, luottamus ja yhteistyö osapuolten välillä on toimivaa, myös kuntoutukseen johtaneet syyt on helpompi avata. Mitä paremmin syyt tunnistetaan ja käsitellään, sitä positiivisemmin se vaikuttaa kuntoutuksen onnistumiseen.

Kuntoutustutkimuksista on voitu tunnistaa tekijöitä, jotka vaikuttavat ihmisen mahdollisuuteen muuttaa toimintaansa. Näitä ovat kuntoutujan arvot, sitoutuminen, aktiivisuus sekä kuntoutusprosessin laatiminen yksilöllisesti kuntoutujan elämäntilanteen sekä tarpeiden mukaan. (Autti-Rämö ym., 2022, s. 15.)

Perhekuntoutuksen haasteena on perheiden laaja ikäjakauma, sillä lapset voivat olla vauvoista teini-ikäisiin, ja vanhemmat voivat olla nuoria tai jo iäkkäämpiä. Perhe muodostaa aina oman systeeminsä, ja sen jäsenten väliset suhteet vaikuttavat koko systeemiin. Jokainen perheenjäsen kokee ja tuntee asiat omalla tavallaan, joten on tärkeää, että kaikkien ääni tulee kuulluksi tavoitteita asetettaessa. Haasteena voivat olla perheenjäsenten erilaiset ilmaisutaidot ja eriaikaisuus. Erityisesti tilanteet, joissa yksi perheenjäsen hallitsee perhedynamiikkaa ja puhuu muiden puolesta, voivat estää muiden näkökantojen esiin tulemisen. (Hurtig, 2010, s. 242.)

3 ASIAKKAAN MOTIVOINTI KOHTI MUUTOSTA

3.1 Motivaatio toimintamme ohjaajana

Motivaatio ohjaa toimintaamme kohti päämääriä ja tavoitteita. Niiden tavoittelelta tukee toiminnan vapaaehtoisuus sekä vahva tahto. Se, kuinka vahva motivaatiomme on, on suoraan liitoksissa siihen, kuinka määrätietoisesti ja pitkäjänteisesti kuljemme tavoitteitamme kohti. Motivaatiolla on suora vaikutus käyttäytymiseemme sekä suoriutumiseemme. Motivaatio on psyykkistä, toimintaamme ohjaavaa voimaa, joka saa meidät suuntaamaan ponnistelumme kohti tavoitteitamme. (Sinokki, 2016, s. 60–61.) Ihmisen motivaatiojärjestelmä ohjaa henkilön toimintaa ja valintoja sekä tietoisesti että tiedostamatta. Motivaatiojärjestelmä ohjaa käyttäytymistämme erilaisiin valintoihin ja tekoihin. (Koski-Jännes, 2008, s. 7.)

Motivaatio on välttämätön osa muutosta ja onnistunutta kuntoutusta. Kuntoutuksen ohjaajan työnkuvaan kuuluu oleellisesti pyrkimys vaikuttaa asiakkaan motivaatioon. Toivon herättely sekä motivaation vahvistaminen ovat osa kuntouttajan työtä. (Miller, 2008, s. 17.) Motivaatio on psyykinen prosessi. Se herättää kiinnostusta ja ohjaa sen suuntautumista, mutta vaikuttaa myös toiminnan intensiteettiin sekä sen keston ja jatkuvuuteen. (Härkääpää ym., 2022, s. 74.)

Oksanen (2014, s. 24) kuvaa ihmisen sisäänrakennettua mekanismia, joka ohjaa tarpeiden tyydyttämistä, kuten syömistä nälän iskiessä tai lämpimään haakeutumista kylmettyessä. Motivaattorina toimii tällöin omien tarpeiden tunnistaminen. Hän kuvaa myös ristiriitatilannetta, jossa ihminen tuntee olonsa kylmäiseksi syömisestä jälkeen, mutta mielihyvä syömisestä houkuttaa jatkamaan. Tämä muodostaa merkittävän haasteen erityisesti silloin, kun ylensyöminen vaarantaa terveyden. Puntarissa painavat toisaalta laihtuminen ja terveyden ylläpitäminen, mutta samalla syömiseen liittyvä tyydytys voi tuntua vastustamattomalta. Ajattelen, että samaa ajatusmallia voidaan peilata perhekuntoutuksen asiakasperheisiin. Vanhemman voi olla haastavaa tasapainotella

omien, mielihyvää tuottavien tarpeidensa ja lapsen tarpeiden välillä, mikä voi luoda merkittävän ristiriidan. Tilanteissa, joissa perheen ulkopuoliset kiinnostuksen kohteet toistuvasti vievät huomion, lapsi saattaa jäädä ilman tarvitsemaansa turvaa ja huomiota. Tällöin keskeiseksi kysymykseksi nousee, kykeneekö vanhempi asettamaan lapsen tarpeet etusijalle ja pitämään ne aktiivisesti mielessään. Ympäri vuorokautinen perhekuntoutus tarjoaa sellaisen ympäristön, jossa työntekijät voivat havainnoida tällaisia tilanteita ja tukea vanhempia heidän muutosprosessissaan.

Motivaation horjumiseen vaikuttaa muun muassa ihmisen kokema epäilyn tunne. Mikäli kuntoutujan usko itseensä horjuu tai hän kokee muiden epäilevän mahdollisuuttaan onnistua, saattaa tämä heikentää motivaatiota. Kun kuntoutuja taas kokee onnistumisen tunnetta ja epäilyjen kykyihinsä hälvenneen, motivaatio kasvaa. (Miller, 2008, s. 19.) Lisäksi on tärkeää, että kuntoutuksen ohjaajat huomioivat asiakkaan taustat. Erilaiset kulttuurit ja uskonnot tulee huomioida ja ohjaajan on suhtauduttava niihin kunnioittavasti. Asiakkaan motivaatioon saattaa olla mahdollista vaikuttaa ohjaajan tyylillä tuoda esiin erilaisten kulttuuritaustojen tuntemus tai tuntemattomuus. (Miller, 2008, s. 21.)

Pakottaminen johonkin aiheuttaa yleisesti vastarintaa, jonka takia se on motiivoinnin keinona tehoton. Motivaation syntyminen tarvitaan tieto ja ymmärrys mahdollisista uhkakuvista, mutta myös tavoiteltavan tilanteen on tuotettava tahdonvoimaa aiheuttamalla tavoittelijalle positiivisia tunteita, mielihyvää sekä lisäarvoa elämään. (Oksanen, 2014, s. 29.) Uhka yksinään ei myöskään tuota useinkaan toivottua tulosta. Ammattilaisen tulisi pyrkiä vaikuttamaan asiakkaan näkökulmaan uudistavasti, luoden toivon muutoksesta kohti uutta mahdollisuutta ja ajattelutapaa (Oksanen, 2014, s. 38). Pakottaminen ja uhkailu siis heikentävät asiakkaan kokemusta omasta osallisuudestaan ja vaikutusmahdollisuudestaan. Tämä voi johtaa passiivisuuteen tai vastarintaan, jolloin asiakas ei aidosti sitoudu kuntoutuksessa tavoiteltavaan muutokseen. Tämän lisäksi asiakkaan valinnanvapauden rajoittaminen saattaa heikentää sekä motivaatiota että kokemusta itsenäisestä päätöksenteosta, jotka ovat keskeisiä tekijöitä työskentelyyn sitoutumisen kannalta. Tästä syystä työntekijöiden tulisi

auttaa asiakasta löytämään hänen oma tarpeensa muutokselle ja luoda toivoa sekä vahvistaa hallinnan tunteen säilymistä.

3.2 Muutostarpeen tunnistaminen motivaation voimistajana

Asiakas on oman elämänsä asiantuntija. Useimmat asiakkaat ovat jo kuntoutukseen tullessaan tietoisia omista haasteistaan. He ovat saattaneet pohtia asioita jo paljon sekä tehdä suunnitelmia muutoksen toteuttamiseksi. Osa haasteista saattaa kuitenkin olla vielä tiedostamatta ja huomaamatta, jolloin muutosvaihe ei ole vielä käynnistynyt. Omaan elämään tutustuminen yhdessä työntekijän kanssa auttaa huomaamaan nämä muutoskohteet. Työntekijän kanssa käytävä motivoiva keskustelu auttaa oman toiminnan havainnoimisessa. (Oksanen, 2014, s. 37–38.)

Motivoivan keskustelun yksi oleellisin tavoite alusta saakka on saada asiakas pohtimaan, haluaako hän itse ohjata omaa tulevaisuuttaan ja sen sisältöä. Onnistunut keskustelu yhdessä asiakkaan kanssa auttaa muutostarpeiden löytämisessä. Keskustelun vaikutus heijastuu hänen tuleviin valintoihinsa, selkeyttää päämäärää sekä antaa voimaa pysyä päätetyissä valinnoissa. (Oksanen, 2014, s.39.)

On tärkeää, että asiakkaalle kerrotaan tehokkaasti, mutta asiallisesti, mitä seuraa, jos muutosta ei tapahdu. Tämä ei yksinään riitä, vaan vaatii rinnalleen sen, että asiakas saa myös tiedon ja ymmärryksen siitä, kuinka mahdollinen seuraamus (esim. lapsen huostaanotto) voidaan välttää. Tämän lisäksi on kerrottava asiakkaan mahdollisuuksista vaikuttaa omaan tilanteeseensa sekä tarjottava runsaasti tukea sekä rinnalla kulkemista muutoksen saavuttamiseksi yhdessä. (Oksanen, 2014, s.25.)

Muutoksen tarpeen synnyttävät sekä omat havainnot että ulkopuolelta tulevat viestit. Muutos on usein hidasta. Hitaus on muutoksessa valttia, sillä siten uudet tavat jäävät pysyviksi sekä motivaatio kehittyy pikkuhiljaa ulkoisesta

motivaatiosta sisäiseksi motivaatioksi. On tärkeää hyväksyä, että muutoshalukkuuteen vaikuttaa niin sisäiset kuin ulkoisetkin tekijät. (Oksanen, 2014, s. 39.)

Alatalo ym. (2017, s. 36) kertovat kuntoutusta saavien perheiden tilanteen olevan usein niin moniulotteinen, että pysyvän muutoksen saavuttaminen on tyyppillisesti ailahtelevaa, eikä välttämättä kovinkaan lineaarista. Perheiden haasteet huomioon ottaen, voikin olla realistisempaa asettaa tavoitteeksi ongelmien lievittämisen pikkuhiljaa, kuin tavoitella täydellistä muutosta haasteiden poistuessa kokonaan.

3.3 Tavoitteet ja ympäristön tuki motivaation vahvistajina

Asiakkaan motivaatio kumpuaa aina hänen omista tavoitteistaan. Tavoitteiden merkittävyys vaikuttaa suoraan motivaation voimakkuuteen ja ohjaa kuntoutujan toimintaa. Arvoilla ja tulevaisuuden tavoitteilla elämässä on suuri vaikutus ihmisen valintoihin. Siksi niiden pohtiminen ja reflektointi ovat tärkeässä roolissa kuntoutuksen polulla. Kun kuntoutuja kokee tavoiteltavan asian ja muutoksen sen saavuttaakseen tärkeäksi, sekä kokee olevansa kyvykäs muutokseen, kuntoutusmotivaatio kasvaa. (Härkäpää ym., 2022, s. 74.) Perhekuntoutuksen työskentelyyn sisältyy muun muassa sellaisia työmenetelmiä, jotka auttavat asiakasta omien arvojensa pohdinnassa sekä koko elämänjanansa tarkastelussa.

Yhteisön tuella on oleellinen merkitys motivaation kasvuun ja pysyvyyteen. Kun ihminen kokee saavansa tukea muutosvaiheensa keskellä, se kasvattaa voimaa jatkaa kohti tavoitteita. Näin ollen ohjaajilla, perheellä, ystävillä sekä esimerkiksi vertaisryhmän tuella on merkittävä rooli kuntoutuksessa. (Miller, 2008, s. 19.) Vertaistuki erilaisine ryhmineen onkin todettu tehokkaaksi työmuodoksi. Ryhmiä voidaan järjestää erikseen lapsille, vanhemmille ja koko perheelle. Ne lisäävät perheiden sosiaalisuutta ja tarjoavat mahdollisuuden jakaa kokemuksia muiden samankaltaisissa tilanteissa olevien kanssa.

Vertaistuki vähentää mahdollisia häpeän tunteita ja auttaa asiakkaita huomaamaan, etteivät he ole haasteidensa kanssa yksin. (Rönkkö & Rytönen, 2010, s. 42.)

3.4 Sisäinen ja ulkoinen motivaatio itseohjautuvuusteorian mukaan

Tutkijoiden Ryanin ja Decin (2000) kehittämä itseohjautuvuusteoria perustuu ihmisen synnynnäisiin psykologisiin tarpeisiin, jotka jaetaan autonomiaan, kyvykkyyteen ja yhteisöllisyyteen. Itseohjautuvuusteorian mukaan sisäistä motivaatiota voidaan vahvistaa luomalla ihmiselle oikeanlainen ympäristö ja olosuhteet. Toisaalta vääränlaiset olosuhteet heikentävät sisäistä motivaatiota. (Ryan & Deci, 2000, s. 57–58.)

Sisäinen motivaatio aktivoituu ihmisen omista intresseistä jotakin kohtaan ja tuottaa henkilölle tyydytystä tekemisestä ilman ulkoista kannustinta. Tällaiset asiat ihminen kokee yleensä itselleen mielenkiintoisina ja mielekkään haastavina. Toisin sanoen, ihminen haluaa tehdä näitä asioita omasta tahdostaan. (Ryan & Deci, 2000, s. 56.) Ulkoinen motivaatio taas tavoittelee henkilön ulkopuolelta asetettua päämäärää, kuten luvattua palkkiota tai jonkun sanelemaa pakkoa tai painostusta, kuten opiskelua päästääkseen läpi kurssista. Rangaisituksen välttäminen sekä hyväksynnän hakeminen toimivat myös ulkoisina motivaattoreina. (Ryan & Deci, 2017, s. 14.)

Omaehtoisuus vahvistaa sekä ylläpitää sisäistä motivaatiota, kun taas ulkopuolelta tuleva kontrollointi heikentää sitä. Positiivinen palaute toimii omaehtoisuuden tavoin vahvistajana, kun taas negatiivinen palaute heikentäjänä. Tutkimuksissa on huomattu, että kaikki sellainen, mikä siirtää ihmisen sisäistä motivaatiota ulkoiseen tekijään, kuten aineelliseen palkkioon tai uhkukseen heikentävät sisäistä motivaatiota. Tämä johtuu siitä, että nämä ulkoiset tekijät heikentävät ihmisen kokemusta omaehtoisuudesta ja lisäävät kokemusta kontrolloinnista. Kaikki, mikä saa ihmisen tuntemaan enemmän omaehtoisuutta, kuten mahdollisuus valita vahvistavat sisäistä motivaatiota.

Vahvistajana toimii myös ihmisen kokema kyvykkyys, kun taas ulkopuolelta tuleva vahva kontrollointi heikentää oma-aloitteisuutta. (Ryan & Deci, 2000, s. 59.)

Ulkoinen motivaatio perustuu ihmisen ulkopuolelta asetettuihin tavoitteisiin tai vaatimuksiin. Motivaatio kuitenkin kasvaa, jos ihminen näkee tavoitteen itselleen hyödyllisenä. Tällöin tehtävästä voi tulla mielekkäämpi, vaikka se ei alun perin olisi ollut omaehtoinen ja siten kasvattaa motivaatiota. (Ryan & Deci, 2000, s. 60.)

Ihmiselle alun perin ulkoapäin toiminut motivaattori voi ajan kanssa muuttua sisäiseksi motivaatioksi. Tämä vaatii sen, että ihminen omaksuu ulkoisen motivaation arvon sisäiseksi, jolloin omaehtoisuus toimintaan kasvaa ja henkilö alkaa pitää toimintaa itselleen arvokkaana. Toiminnan muuttuessa sisäiseksi motivaatioksi, sitoutuminen ja suorituskyyky paranevat, ja henkilö osoittaa suurempaa sinnikkyyttä tavoitteidensa saavuttamisessa. (Ryan & Deci, 2017, s. 15.) Motivaation määrä ja laatu vaihtelevat huomattavasti yksilöiden välillä, samoin kuin sen suunta. Kaikki eivät motivoitu samoista asioista, vaan sisäinen motivaatio riippuu ihmisen suhteesta kyseiseen tehtävään. (Ryan & Deci, 2000, s. 54–56.) Siihen, millaisia asioita ihminen kokee itselleen ja elämälleen tärkeäksi, vaikuttavat muun muassa ihmisen taustat, kuten kasvuympäristö, kiintymyssuhteet, sisäistetty elämäkatsomus, opitut arvot sekä terveydentila.

Ajatellaan, että kun ihminen on motivoitunut, hän on omaehtoisesti halukas tarttumaan toimeen ja tekemiseen. Hän on asiasta innoissaan ja häneltä löytyy voimia ja energiaa asian toteuttamiseksi. Motivoitumaton henkilö sen sijaan ei koe tarvetta tai innostusta kyseisen asian tekemiseen. Perhekuntoutuksen työntekijä joutuukin toistuvasti pohtimaan, mikä on asiakkaan motivaation määrä toimintoihin ja kuinka sitä voisi lisätä tai vahvistaa. Toisaalta työntekijän tulee reflektoida myös omaa motivoitumistaan asiakkaan auttamiseen ja keinoja sen ylläpitämiseen. (Ryan & Deci, 2000, s. 54.)

3.5 Kohtaamisen ja kokemuksen merkitys asiakkaan motivoitumisessa

Asiakkaan ja työntekijän kohtaamisella voi olla voimakas vaikutus asiakkaan motivoitumiseen ja epäkohtien tiedostamiseen. Hyvä ja onnistunut kohtaaminen voi parhaimmillaan tarjota asiakkaalle uuden tavan nähdä ja ymmärtää omaa tilannettaan. Se voi saada kuntoutujan näkemään oman tilanteensa uudella tavalla, jota hän ei ole ennen osannut ajatella. Se voi tehdä asiat näkyväksi niin, että ne alkavat ikään kuin vaivata ja pyöriä mielessä ja lopulta antavat pontta tehdä niille jotakin. Hyvä kohtaaminen on usein avain ajattelutavan muutokseen, joka puolestaan mahdollistaa toiminnan muutoksen. (Oksanen, 2014, s. 21.)

Muutokseen johtava keskustelu jättää yleisesti enemmän myönteisen kuin kielteisen ajatuksen keskustelusta. On tärkeää, että keskustelu tuntuu turvalliselta ja on hengeltään ystävällinen. On osattava ottaa puheeksi vaikeita asioita, mutta se, miten sen tekee, on oleellista. Mikäli kuntoutujalle tulee olo, että työntekijä puhuu hänelle syyttävään ja arvostelevaan sävyyn, ei kohtaamista useinkaan voida kutsua onnistuneeksi ja muutokseen tukevaksi. (Oksanen, 2014, s. 22.)

On hetkiä, jolloin tarvitaan suoraa puhetta. Asiat on otettava puheeksi juuri niin kuin ammattilainen ne näkee. Tässäkin tavassa on tärkeää keskustelun rakenne ja eteneminen. Ammattilaisen tulee kuvata asiakkaalle omia sekä työryhmän havaintoja asiakkaan tavoista toimia erilaisissa tilanteissa, mutta tämän jälkeen osoittaa ja kertoo omasta sekä muiden huolestumisesta. Kun asian ympärillä oleva huoli on ilmaistu, tulee antaa asiakkaalle mahdollisuus ja tilaa oman näkemyksensä kertomiseksi. Tässä kohtaa ammattilaisen tulee kuunnella asiakasta tarkkaa ja huolellisesti. Kun asiakas on saanut rauhassa kertoa omia ajatuksiaan, jatkaa ammattilainen kertomalla omansa. Keskustelun päätteeksi annetaan asian jäädä asiakkaan mietittäväksi. Tällaista interventiota voidaan kutsua jonkinlaiseksi väliintuloksi tai kuten Oksanen kirjoittaa Katariina Mönkkösen ehdottaneen kuvailevammaksi sanaksi ”mukaantuloa”. Mukaantulo viittaa siihen, että puheeksi ottava osapuoli ikään kuin ojentaa käntensä auttaakseen ja tullakseen osaksi matkaa kuntoutujan rinnalle. Olisi hyvä

saada asiakas pohtimaan millainen olisi hänen mielestään hyvä ja tavoiteltavan arvoinen elämä ja mikä toimii tällä hetkellä sen esteenä. (Oksanen, 2014, s. 23, 37.)

Härkäpää ym. (2022, s. 77) kertovat alun perin Albert Banduran sosiokognitiivisesta teoriasta, jonka keskeisiä käsitteitä ovat tunne pystyvyydestä sekä tulosodotus. Pystyvyyden tunteella on vahva vaikutus ihmisen toimintaan sekä motivoitumiseen ja sillä viitataan henkilön uskoon omien tavoitteidensa saavuttamiseksi. Tulosodotus taas viittaa siihen, miten henkilö kokee toiminnan suhteessa tavoitteisiin. Jos henkilö ei koe toiminnan vievän kohti tavoitteita, ei hän myöskään motivoidu toimintaan. Näiden lisäksi henkilön on myös uskottava itseensä ja siihen, että hän on kyvykäs toteuttamaan tarvittavan muutoksen.

3.6 Kelan tutkimus Oma Väylä -kuntoutujien motivaatiosta

Kela on teettänyt vuonna 2017 arviointitutkimuksen ”Kuntoutujien motivaatiosta Kelan Oma Väylä -kuntoutuksessa”. Tutkimus perustuu laadulliseen tutkimukseen ja sen ovat kirjoittaneet Riikka Lämsä, Kaija Appelqvist-Schmidlechner ja Annamari Tuulio-Henriksson. Tässä osiossa esittelen tutkimuksen tulokset tiivistettynä.

Oma Väylä -kuntoutus on suunnattu nuorille sekä nuorille aikuisille ikävälillä 18–35-vuotta, joille on diagnosoitu ADHD/ADD- ja/tai Aspergerin oireyhtymä. Kuntoutuksen tavoitteena on parantaa osallistujien opiskeluun ja työelämään liittyviä valmiuksia sekä vahvistaa heidän arkensa hallintaa ja sosiaalisia taitojaan. Arviointitutkimuksen tarkoituksena oli selvittää vaikuttavia tekijöitä kuntoutujien motivaatioon sekä palveluntuottajien käyttämiä motivointikeinoja asiakkaiden motivaation tukemiseksi.

Tutkimuksessa merkityksellisiksi tekijöiksi onnistuneen kuntoutuksen kannalta nostettiin kuntoutujan oma muutoshalu, palvelun oikea-aikaisuus, vapaaehtoisuus sekä palvelun kokeminen itselleen oikeanlaiseksi tueksi. Myös palvelun

joustavuus yksilön tarpeet huomioiden, työntekijöiden ammattitaito sekä työskentelyn palkitsevuus nähtiin motivoivina tekijöinä. Epäselvät tavoitteet, ulkopuolisen tahon painostaminen kuntoutukseen, muutoksen- ja epäonnistumisen pelko, sekä kuntoutujan tarve salata diagnoosinsa muilta, nähtiin motivaatiota heikentävinä tekijöinä. Toisinaan asiakas ei kokenut tarvetta muutokselle tai hakeutui palveluun toiveenaan taloudellinen hyöty.

Palveluntuottajat nostivat esiin erilaisia motivointikeinoja, kuten hyvän vuorovaikutuksen, asiakkaan arvostavan kohtaamisen, selkeän tiedonkulun ja asiakkaan osallisuuden vahvistamisen. Hyvän palautteen antamista, positiivista kannustamista sekä muutoksen näkyväksi tekemistä kuntoutujalle nostettiin esille vahvistavina tekijöinä kuntoutusmotivaatiolle. Näiden lisäksi vertaistuki, ryhmätyöskentely ja joustava kuntoutusprosessi lisäsivät motivaatiota. Toisaalta heikko sitoutuminen, poissaolot ja passiivisuus viestivät asiakkaan motivoitumisen haasteista.

4 TAVOITTEELLINEN TYÖSKENTELEY PERHEKUNTOUTUKSESSA

4.1 Tavoitteista sopiminen

Kaikessa kuntoutuksen työskentelyssä pyritään saavuttamaan yhdessä asetettuja tavoitteita. Tavoitteiden tulisi olla niin konkreettisia, että niitä pystytään arvioimaan työskentelyn edetessä. Kuntoutus nähdään tuloksellisena, kun voidaan yksimielisesti todeta tavoitteiden onnistuneen ja perheen voimavarojen voimistuneen. (Pärnä, 2010, s. 255.)

Kuntoutuksen keskeisin tavoite on saada perheessä aikaan sellaisia muutoksia, että lapsen turvallisuus ja hyvinvointi lisääntyy ja niitä haastavat tekijät heikentyvät. Jotta näissä tavoitteissa voidaan onnistua, vaaditaan perheeltä vahvaa sitoutumista työskentelyyn. (Hurtig, 2010, s. 244–245.) Perheen kanssa tehtävän työn tavoitteena voi olla esimerkiksi lapsen äänen ja kokemusten

esiin tuominen, vanhemmuuden tukeminen tai arkirutiinien ja turvallisen kasvatuksen opettelu (Rönkkö & Rytönen, 2010, s. 40).

Kun tavoitteita kuntoutukselle laaditaan, on erityisen tärkeää, että ne avataan asiakkaalle varmistuen siitä, että hän ymmärtää niiden sisällön konkreettisesti. Kaiken toiminnan on oltava läpinäkyvää ja asiakkaalle ymmärrettävää. Myös yhteisen ymmärryksen luominen jokaiselle siitä, miksi kuntoutukseen on päädytty, on tärkeää. Lastensuojelullisen perhekuntoutuksen taustalla on aina huoli lapsesta, joka tulee muistaa koko työskentelyn ajan ja osata sanoittaa myös vanhemmille. (Hurtig, 2010, s. 245.) Jos laaditut tavoitteet ovat liian suuria, ne saattavat heikentää asiakkaan motivaatiota sekä pystyvyyden tunnetta. Tavoitteet tulisikin pystyä pilkkomaan tarpeeksi pieniksi ja selkeiksi osiksi, osatavoitteiksi. Kun osatavoitteet ovat saavutettavia, koemme onnistumisentunnetta, joka motivoi jatkamaan kohti seuraavaa etappia. Onnistuminen onkin yksi suurimmista motivaatioon vahvistavasti vaikuttavista tekijöistä. (Sinokki, 2016, s. 63.)

Toisinaan vanhempien on vaikeaa hahmottaa, että muutoksen kohteena on myös heidän toimintansa, eikä vain oireilevan lapsen. He saattavat ajatella, että ongelma piilee vain lapsessa, eikä heidän omassa toiminnassaan. Usein vanhemmille tavallista on myös se, että he eivät hahmota haasteiden kasaantunutta kokonaisuutta vaan näkevät ongelmana vain jonkun yhden tietyn asian. (Hurtig, 2010, s. 242.)

4.2 Yhdessä kohti tavoitteita

Asiakkaan kohtaamisella on suuri merkitys siihen, miten asiakas suhtautuu auttajaansa, eli tässä tapauksessa kuntoutuksen työtiimiin. Jos asiakas kokee kohtaamisen negatiivisena eikä tunne tulevansa kuulluksi omassa asiassaan, tämä voi heikentää hänen luottamustaan auttavaan tahoon, joka haastaa yhteistyötä. Hyvä kohtaaminen ja kokemus kuulluksi tulemisesta vahvistavat asiakkaan luottamusta siihen, että hänen asiansa otetaan vakavasti, hänen elämäntilanteensa huomioiden, ilman oletuksia. Tämä lisää asiakkaan uskoa

siihen, että hänen avuntarpeensa tunnistetaan ja siihen vastataan asianmukaisesti. (Rönkkö & Rytönen, 2010, s. 53.)

Ympäri vuorokautisessa perhekuntoutuksessa on käytössä erilaisia menetelmiä sekä työskentelyotteita. Työntekijät arvioivat näiden käyttöä perheen ja eri perheenjäsenten mukaan (Rönkkö & Rytönen, 2010, s. 42). Menetelmät toimivat työvälineinä niin vuorovaikutus- tai tunnetaitoharjoituksissa, voimavarojen tunnistamisessa kuin laajemmissa interventioissa perheen asioiden käsittelyssä.

Autti-Rämö ym. (2022, s. 13–14) täsmentävät selkeästi, että suurin vastuu kuntoutumisesta on lopulta kuntoutujalla itsellään, sillä muutosta ei voi tehdä toisen puolesta. Tästä syystä kuntoutukseen tulleelta perheeltä vaaditaan aktiivisuutta koko prosessin ajan. Työntekijän rooli on toimia aktiivisena kuuntelijana, vahvistaa motivaatiota sekä ohjata ja kulkea rinnalla, kannustaen asiakasta ja auttaen tätä tunnistamaan omat kykynsä ja voimavaransa yhdessä sovittuja tavoitteita kohti. Jos työntekijä alkaa tehdä liikaa asioita asiakkaan puolesta, asiakkaan oma aktiivisuus heikkenee ja kuntoutuminen hidastuu. Myös kiireen tuntu sekä päätösten tekeminen asiakkaan puolesta heikentävät kuntoutuksen etenemistä.

4.3 Osallisuus keskeisenä tekijänä

Asiakkaan osallisuuden tukeminen oman kuntoutumisensa prosessissa on tärkeää kuntoutumisen onnistumisen sekä kuntoutujan motivoinnin kannalta. On tärkeää, että asiakas otetaan mukaan aktiivisena toimijana häntä koskeviin tilaisuuksiin, joissa käsitellään esimerkiksi häntä koskevia suunnitelmia tai päätöksiä. Asiakkaalle on annettava mahdollisuus kertoa omia ajatuksiaan ja ilmaista mielipiteensä. Asiakkaan on saatava olla mukana vaikuttamassa omiin asioihinsa. Ilman tätä mahdollisuutta asiakas syrjäytyy omista asioistaan ja jää asiantuntijakeskeisen prosessin objektiksi. (Rönkkö & Rytönen, 2010, s. 51.)

Asiakkaan mukaan ottaminen, mielipiteen kuuleminen ja yhdessä tekeminen ovat oivallisia keinoja asiakkaan osallistamisessa sekä motivaation tukemisessa. Kannustaminen osallistumiseen ja tekemiseen on tärkeää. Kun halutaan vahvistaa perheen ja vanhempien osallisuutta, tulee työskentelyn tavoitteiden tukea perheen tavoitteita kehittyä vastuullisiksi oman perheensä ja lastensa elämän asiantuntijoiksi. Osallisuuden toteutuminen edellyttää luottamusta asiakkaan ja työntekijän välillä. (Rönkkö & Rytönen, 2010, s. 51–52.)

4.4 Arviointi osana työskentelyä

Alatalo ym. (2017, s. 41) painottavat arvioinnin läpinäkyvyyttä sekä arvioinnille yhdessä avoimesti keskusteltuja pelisääntöjä. Asiakkaan tulisi jo työskentelyn alussa tietää, mitä arvioidaan ja miten, millaisia menetelmiä arvioinnissa käytetään sekä mitä arvioinnilla tavoitellaan. Jos arviointiprosessia ei ole asiakkaalle asianmukaisesti avattu, on vaarana, että hän kokee arvioinnin yllättäväksi ja tulkitsee sen asiantuntijakeskeiseksi ja jopa salamyhkäiseksi tarkkailuksi, jossa aito auttaminen ja tukeminen ei olekaan keskiössä. Tällainen toiminta voi heikentää asiakkaan luottamusta prosessiin ja vaikuttaa kielteisesti sekä motivaatioon että uskoon omiin onnistumismahdollisuuksiin. Alatalo ym. (2017, s. 38–39) kiteyttävät kokemuksen arvioinnista niin, että sen tulisi luoda koko perheelle sellainen tunne, että perheen tilanteen arviointi on yhteinen tilaisuus tarkastella perheen tilannetta ja matkaa yhdessä, eikä vain jokin työntekijöiden työtehtävä, jossa perhe on vain objektina.

Kuntoutuksen matkan varrella tapahtuvan arvioinnin eräs keskeinen tehtävä on tuottaa ja välittää tietoa jokaiselle kuntoutuksen prosessiin osallistuvalla taholla. Perheen lisäksi arviointi avaa kuntoutuksen vaiheita muun muassa lasten asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle. Jatkuva yhteistyö sosiaalityöntekijän kanssa onkin olennainen osa kuntoutusta. (Pärnä, 2010, s. 251.)

5 TYÖELÄMÄYHTEISTYÖ MERIKRATOS OY

Yhteistyökumppaninani ja siten tutkimukseni mahdollistajana toimi yksityinen, kotimainen, monipuolisia sosiaalihuollon palveluja tuottava Merikratos. Merikratoksen palvelut sisältävät avohuollon perhepalveluita, ympärivuorokautista perhekuntoutusta, sijaishuoltoa sekä psykologi- ja terapiapalveluita kuten myös erilaisia palveluita ammattilaisille. Merikratos on tuottanut jatkuvasti kehittyviä palveluitaan vuodesta 1999. Perheiden sekä yksilöiden kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin lisääminen ja vahvistaminen sekä osallisuuden edistäminen yhteiskunnassa ovat yrityksen ajatuksen keskiössä. (Merikratos, 2025b.)

Merikratoksen palveluihin sisältyy kaksi ympärivuorokautista perhekuntoutusyksikköä, yksi Etelä-Savossa ja toinen Varsinais-Suomessa. Molemmissa yksiköissä on tilat neljälle asiakasperheelle. Asiakasperheet koostuvat haastavassa tilanteessa olevista lapsiperheistä, jälleenyhdistämisessä tuettavista perheistä sekä ensikotitukea tarvitsevista vauvaperheistä. (Merikratos, 2025c.)

Merikratoksen perhekuntoutuspalvelut ovat vahvasti moniammatillisia. Perheet saavat tuekseen moniammatillisen tiimin, johon kuuluu ammattitaitoiset ohjaajat, sosiaalityöntekijät, perheterapeutti sekä Varsinais-Suomen yksikössä psykologi. Kuntoutuksessa toteutetaan niin yksilö- kuin ryhmätoimintaa lasten sekä vanhempien kanssa. (Merikratos, 2025a.; Merikratos, 2025d.)

6 MENETELMÄLLINEN TOTEUTUS

6.1 Tarkoitus, tavoitteet ja kysymystenasettelu

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää ympärivuorokautisen perhekuntoutuksen työntekijöiden kokemuksia siitä, millaisilla asioilla he ajattelevat voivansa pyrkiä vaikuttamaan kuntoutusperheiden vanhempien

kuntoutusmotivaatioon vahvistavasti, sekä sitä, millaiset tekijät haastavat heidän motivointityötään.

Tulokset tuovat näkyväksi perhekuntoutustyötä tekevien sosiaalialan ammattilaisten toimiviksi kokemia käytännön keinoja sekä ajatuksia siitä, millä tavoin he voivat pyrkiä vahvistamaan kuntoutujan motivaatiota tavoitteelliseen työskentelyyn. Kuntoutujan voimistuva motivaatio lisää tahtotilaa saavuttaa tavoitteita ja vahvistaa sitoutumista tarjottuun palveluun, jolla pyritään edistämään perheen pysyviä muutoksia kohti tasapainoista arkea ja erityisesti lasten hyvinvointia.

Tutkimus pohjautuu ympärivuorokautisen perhekuntoutuksen näkökulmaan omasta kiinnostuksestani kyseiseen työympäristöön, mutta motivointityön osaaminen ja ymmärtäminen on kuitenkin olennaista kaikessa sosiaalialan työssä, jossa pyritään tukemaan asiakasta tavoitteiden saavuttamisessa. Motivaation vahvistaminen on keskeistä esimerkiksi lastensuojelussa, mielenterveys- ja päihdetyössä sekä muissa kuntouttavissa palveluissa, joissa asiakkaan sitoutuminen työskentelyyn vaikuttaa merkittävästi tuen vaikuttavuuteen. Tästä syystä tutkimukseni tuloksia voidaan soveltaa myös muihin sosiaalialan tavoitteellisiin työskentely-ympäristöihin, joissa asiakkaan motivoiminen muutokseen on osa ammattilaisten työtä. Tuloksia voi hyödyntää myös ammattilaisten tiedon ja osaamisen vahvistamiseen.

Lähdemateriaalia etsiessäni, huomasin, että motivaatiota sekä motivointia on tutkittu yleisesti paljon. Sen sijaan ympärivuorokautisen perhekuntoutuksen tuoreen lähdemateriaalin löytäminen oli haastavaa. Tästä syystä mukaan valikoitui myös vanhempia lähteitä, joiden tietojen koen edelleen olevan relevantteja. Tiedonhaun edetessä käsitykseni siitä vahvistui, että juuri ympärivuorokautisen perhekuntoutuksen työntekijöiden näkökulmaa motivaatioon ei vielä ole juurikaan tutkittu. Työni tuokin osaltaan uutta tietoa aiheesta näkyville.

Työni tutkimuskysymykset:

- a) Millaisilla asioilla asiakasvanhempien motivaatioon voidaan vaikuttaa vahvistavasti?
- b) Millaiset asiat haastavat työntekijöiden motivointityötä?

6.2 Tutkimuksen kuvailu ja toteutus

Laadullinen tutkimus tarjoaa tekijälleen mahdollisuuden tutkimusaiheensa syvälliseen, käytännönläheiseen ymmärtämiseen. Näin voidaan saada mahdollisimman realistinen käsitys käytännön toiminnasta perustuen esimerkiksi haastatteluin kerättyyn tutkimusaineistoon. Laadullinen tutkimus keskittyy tyyppillisesti selvittämään ihmisten kokemuksia jostakin. (Kananen, 2014, s. 18–19.) Tästä syystä valitsin lähestyä aihettani laadullisen tutkimuksen menetelmän, sillä halusin selvittää ympärivuorokautisen perhekuntoutuksen kentällä toimivien työntekijöiden omia kokemuksia tutkimusaiheestani.

Laadullinen tutkimus antaa tutkimukselle tilaa elää työn edetessä. Alunperäisen tutkimussuunnitelman on sallittua muokkautua sitä mukaan, kun tutkija syventää tietouttaan tutkittavasta aiheesta. Ilmiöön tutustuesssa, niin suunnitellut tutkimuskysymykset kuten etukäteen valikoidut menetelmätkin voivat muuttua. Tästä syystä laadullinen tutkimus tarjoaakin tekijälleen erityisen joustavan tavan edetä työssään. (Kananen, 2014, s. 46.)

Tutkimuksen avulla pyrittiin selvittämään perhekuntoutuksen työntekijöiden kokemuksia ja ajatuksia käsiteltävästä aiheesta. Teemahaastattelu, eli puolistrukturoitu haastattelu antaa mahdollisuuden niin systemaattiseen tiedonhakuun ja keskustelun ohjaamiseen kuin myös tilaa vastaajan omille aiheesta kumpuaville ajatuksille sekä aiheiden selventämiselle ja täydentämiselle. Kasvotusten tehtävä haastattelu tarjoaa mahdollisuuden joustavalle, syvälliselle keskustelulle sekä tarkentaville kysymyksille. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 87–88.) Haastattelurungon (liite 1) laadin perustuen teoriapohjaani sekä tutkimuskysymyksiini. Halusin muodostaa mahdollisimman avoimia kysymyksiä, jotta kuulisin juuri jokaisen haastateltavan omista kokemuksista.

Haastattelut nauhoitettiin haastateltavan suostumuksesta puhelimen saneliimeen tai vaihtoehtoisesti haastattelun tapahtuessa etäyhteydellä, tietokoneelle. Tämän jälkeen haastattelut litteroitiin tekstimuotoisiksi. Litteroinnin avulla haastatteluista on mahdollista alkaa analysoida, tarkoituksena etsiä esiin nousevia teemoja sekä mahdollisia muita toistuvia aiheita (Vilkka, 2021, s. 137). Litteroin haastattelut sanatarkasti, mutta yleiskielisesti. Tällä tarkoitetaan sitä, että haastateltavien murre- ja puhekielen ilmaukset muunnetaan yleiskieliseksi (Kananen, 2014, s. 102). Tällainen tyyli tukee haastateltavien anonymisointia.

6.3 Eettisyys ja luotettavuus tutkimuksessa

Kunnioitan tutkimuksessani jokaista tutkijaa, kirjailijaa tai muuta lähdemateriaalin tuottajaa viittaamalla tekijöihin selkeästi ja ohjeiden mukaisesti. Viittausten lisäksi avaan lähteet tarkemmin lopussa olevassa lähdeluettelossa. Vilkka (2021, s. 45) painottaakin huolellisen viittaamisen sekä lähteiden dokumentoinnin olevan tärkeä osa hyvää tieteellistä käytäntöä niin osana itse tutkimusta kuin tutkimussuunnitelmaakin.

Hyvän tieteellisen käytännön mukaan tutkijan on huolehdittava myös työnsä huolellisesta sekä eettisesti kestävästä toteuttamisesta, jossa tärkeiksi tekijöiksi nousevat työvaiheiden tarkka dokumentointi sekä tarvittavista sopimuksista huolehtiminen (TENK, 2023, s. 13–14). Tämä näkyy työssäni muun muassa työvaiheideni selkeällä raportoinnilla sekä asianmukaisten yhteistyö- kuin tutkimuslupahakemusten laatimisena. Myös tutkimukseeni vapaaehtoisesti osallistuvien haastateltavien oikeudet, kuten mahdollisuus keskeyttää haastatteluun osallistuminen missä vaiheessa tahansa käytiin läpi jo haastateltaville ennakoon toimitetussa infokirjeessä (liite 2) kuin suostumuslomaketta (liite 3) läpi käydessä. Haastattelun tarkoituksia ja taustoja avaava ennakoon toimitettu infokirje saattaa helpottaa haastateltavien suhtautumista itse haastattelu-tilanteeseen (Vilkka, 2021, s. 133–134).

Haastateltavien anonymiteettiä kunnioitetaan. Tutkimuksen kannalta ei ole relevanttia tietää haastateltavien nimiä tai muita tunnistetietoja. Nimesin haastateltavat numerokoodein, joka selkeytti analyysini työstämistä. Päätin jättää koodit pois lopullisen työn sitaateista, joka edelleen vahvistaa anonymisointia. Jätin myös käyttämättä joitain erityisen havainnollistavia sitaatteja ajatellen, että puhuja olisi ollut mahdollista tunnistaa persoonallisista sanavalinnoistaan.

Nauhoitetut haastattelut sekä litteroinnit säilytin omilla digilaitteillani, puhelimella ja tietokoneella. Laitteet eivät ole muiden käytössä ja vaativat salasanaa avautuakseen. Työn valmistuttua tutkimusaineisto hävitettiin poistamalla tutkimusaineisto kyseisistä säilytyspaikoista.

6.4 Sisällönanalyysi

Analyysimenetelmä on työkalu tutkimuskysymyksiin vastaamiseksi. Sopivan menetelmän valintaan vaikuttavat sekä aineistonkeruutavat että tutkimuksellinen lähestymistapa. (Kananen, 2014, s. 42.)

Analyysini menetelmäksi valikoitui teoriaohjaava sisällönanalyysi. Analyysin yläluokat ovat siis jo aiemmin muotoiltuja pohjautuen teoriaan, mutta analyysin alaluokat muotoutuvat tutkimusaineiston pohjalta. Tämä analyysimenetelmä tarjoaa mahdollisuuden olla avoin uusille teemoille ja käsitteille, joita haastatteluista saattaa kummuta. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 133–135.)

Analyysivaihe vaatii tutkijaltaan syvällistä perehtymistä kerättyyn tutkimusaineistoon, joka usein vaatii teknisempää työskentelyä kuin pelkkä aineiston läpi kuunteleminen tai litteroidun tekstin lukeminen. Tyypillisesti aineisto koodataan, eli tiivistetään helpommin käsiteltävään muotoon. (Kananen, 2014, s. 101, 103.) Aloitin sisällönanalyysini toteutuksen tutustumalla perusteellisesti keräämääni tutkimusaineistoon. Luin litteroitua aineistoa läpi useaan kertaan haastattelu kerrallaan ja alleviivasin tekstistä tutkimukseni kannalta oleellista sisältöä. Tämän jälkeen koodasin alleviivaamani osuudet muotoillen ne tiivistetyiksi ilmaisuiksi asiasisällöstä. Tätä vaihetta seurasi luokitteluvaihe.

Käytännössä tarkoittaen sitä, että sisällölle annetut koodit ryhmitellään isomiksi ryhmiksi (Kananen, 2014, s. 100). Näin aineistostani alkoi nousta esille toistuvat, isommat teemat sekä vastaukset tutkimusaiheeseeni.

Analyysivaiheeni havainnollistava taulukko (taulukko 1) kuvastaa sisällönanalyysini etenemistä alleviivaamistani, merkityksellisiksi näkemieni asiiasältöjen käsittelystä. Ensimmäisessä ruudussa vasemmalta on ote tutkimusaineistosta. Seuraava ruutu kertoo, kuinka olennainen asia on tiivistetty helpommin käsiteltävään muotoon. Viimeinen ruutu mallintaa tiivistyksen, eli koodauksen luokittelun.

Taulukko 1. Esimerkki sisällönanalyysini toteutuksesta.

Raakateksti	Tiivistys / Koodi	Luokittelu
"Noi aikataulutukset on kans sellaisia, että ei tuu esimerkiksi omaohjaaja-ajoille tai terapeutin ajalle, kun ajattelee, että ei mun tarvii."	Ei koe tarvitsevansa palvelua, ei näe omia haasteitaan	Sitoutuminen
"---hänen oli tosi vaikea luottaa ihmisiin, ja hän oli kokenut, että häntä ei oltu koskaan hyväksytty missään."	Asiakkaan aiemmat kokemukset vaikuttavat suhteen luomiseen	Kohtaaminen
"---nämä ja nämä asiat on hyväksi lapselle, ja sulla on tällaisia ja tällaisia taitoja, mitä voit hyödyntää."	Tiedon lisääminen ja kykyjen osoittaminen	Vahvuuksien tunnistaminen
"Päihteet on yksi sellainen, mikä saattaa aiheuttaa sen, että meidän	Päihteiden käyttö esittää kuntoutustyötä	Kuntoutusta haastavat tekijät

vaikutusmahdollisuudet on hyvin minimaaliset.”		
--	--	--

6.5 Haastateltavat ja haastatteluiden toteutus

Haastateltavani koostui kuudesta Merikratoksen ympärivuorokautisen perhekuntoutuksen ohjaajasta. Osa haastatteluista toteutui kasvotusten, osa videoyhteydellä. Haastatteluiden kestot vaihtelivat puolen tunnin ja tunnin välillä. Kaikki haastatteluihin liittyvä, kuten ajankohdista ja paikoista sopiminen sekä informaation välittäminen toteutettiin yhteyshenkilön kautta. Haastattelut toteutettiin tammikuun 2025 aikana. Toimitin haastateltaville infokirjeen joulukuussa 2024 ja suostumuslomakkeet allekirjoitettiin haastatteluiden yhteydessä. Etänä toteutettavien haastateltavien suostumuslomakkeet toimitin yhteyshenkilölle ennen haastatteluja, joka taas välitti ne minulle takaisin allekirjoitettuina. Haastattelun alussa varmistin vielä haastateltavilta, että jokainen on suostumuslomakkeen lukenut ja allekirjoittanut. Tämän jälkeen kertosin vielä haastateltavan oikeuden keskeyttää haastattelu niin halutessaan.

Haastattelut toteutin yksilöhaastatteluina. Aloitin kertomalla haastattelurunkoni kolme teemaa. Painotin, että oikeita tai vääriä vastauksia ei ole, sillä toivoin kuulevani juuri kyseisen henkilön mietteitä aiheista. Kävin kysymykset läpi samassa järjestyksessä jokaisen kanssa. Suurin osa haastateltavista vastasi jo vähintäänkin osittain ensimmäisen teeman kysymyksissä tulevien teemojen aiheisiin. Mikäli haastateltava oli vastannut jo tuleviin kysymyksiin kysymättä, kerroin heille esittäväni kysymyksen silti, jos he haluavat vielä täydentää jotakin asiaan.

Haastateltavilla oli erilaisia sosiaali- ja terveysalan koulutustaustoja.

Useammalla haastateltavalla oli käytynä erilaisia lisäkoulutuksia, joista on hyötyä kuntoutustyössä. Haastateltavien työkokemus vaihteli, mutta kaikilla oli

aiempaa kokemusta lasten ja perheiden kanssa työskentelystä. Osa oli työskennellyt myös kuntouttavassa työssä lastensuojelun ulkopuolella. Ympäri-vuorokautisesta lastensuojelullisesta perhekuntoutuksesta heillä oli työkokemuksista vaihtelevasti noin 1–6 vuoden välillä. Litteroitua, tiivistettyä, tekstiä haastatteluista syntyi 86 sivua, fonttikoolla 12 ja rivivälillä 1,5.

7 TUTKIMUKSEN TULOKSET

7.1 Motivoinnin merkitys kuntoutuksessa

Haastatteluista käy ilmi, että motivaatio koettiin voimakkaana tahtotilana tavoitella jotakin itselle merkityksellistä, kuten elämänlaatua parantavaa muutosta. Tavoiteltavan päämäärän tulee olla henkilölle tärkeä ja tuottaa mielihyvää. Motivaatiota kuvailtiin myös haluna oppia uusia toimintatapoja. Vastauksista korostuu sisäisen motivaation merkitys kuntoutukseen saavuttaessa ja pohdinta siitä, että vaikka motivaatiota voidaan vahvistaa ulkoapäin, on sen kokonaan rakentaminen ulkoapäin lähes mahdotonta. Tämä haastaa ammattilaisia löytämään keinoja, joilla asiakas voi itse oivaltaa muutoksen tarpeellisuuden ja halun sekä sitoutua siihen omista lähtökohdistaan. Kuten Miller (2008, s.17) kirjoittaa, on asiakkaan motivointi eräs keskeisistä ammattilaisen työtehtävistä.

”Joo, motivaatio, se on semmoinen tahtotila päästä johonkin tavoitteeseen. Että on riittävän tärkeä se tavoite sinulle itsellesi henkilökohtaisesti. Että sä oot motivoitunut sen tavoitteen eteen tekemään, ponnistelemaan ja tekemään töitä.”

”Kyllä se on jotenkin sillee, että kaikki mikä jotenkin niinkun tehdään pakosta, että ei ole niinkun sellasta sisäsyntyistä, niin kyllä se on sitten ehkä veden kantamista kaivoon.”

”Motivaatio on sisäinen ääni, joka ajaa eteenpäin. Tai toivottavasti se on sisäinen, eikä ulkoinen.”

”Et jos ei ole minkäänköistä motivaatioo, ni sitä ei pysty niinku ulkopuolelta tekemään sitä motivaatioo siihen vanhempaan.”

Motivointi määriteltiin ulkopuolelta tulevaksi avuksi ja tueksi, joka auttaa asiakasta selkeyttämään ajatuksiaan omasta tilanteestaan, tavoitteistaan ja niiden saavuttamisesta saatavista hyödyistä. Oksasen (2014, s.29) sanoin, tavoiteltavan tilanteen on tuotettava tahdonvoimaa sekä lisäarvoa asiakkaan elämään. Motivoinnin kuvailtiin sisältävän tiedon lisäämistä, asiakkaan kanssa yhdessä pohtimista sekä keinojen etsimistä sille, miten tavoitetta kohti olisi itselle mielekästä edetä. Tavoitteena on tukea asiakasta löytämään oma sisäinen motivaationsa ja vahvistaa hänen omaa toimijuuttaan kohti muutosta. Kuten Ryan ja Deci (2000, s.15) osana itseohjautuvuusteoriaa toteavat, on mahdollista, että ajan kanssa ihminen sisäistää alun perin ulkoisen motivaattorin sisäiseksi.

”Motivointi on jonkun ulkopuolisen herättämää asiaa, motivoinnin kohteessa, että ehkä pystyy näkemään niinkun että miksi kannattaa tehdä asioita tietyllä tavalla.”

”Jotenkin niinkun sellainen tiedon lisääminen ja pohdinta. Se on sitä asian ääreen asettumista, sen tutkimista ja pohtimista.”

”Mä ajattelen, että se on tukemista esimerkiksi siihen, että löytää vaikka sen, mikä motivoi, jos ei se ole esimerkiksi sille asiakkaalle selvää.”

Kuntoutusperheiden vanhempien motivaatio koettiin yksimielisesti pakollisena osana onnistunutta kuntoutusta. Vastauksista kävi ilmi, että perheiden tulotilanteissa on laaja kirjo eroja siinä, millä mielellä perhe kuntoutukseen saapuu. Ideaali tilanteena koettiin, että kuntoutukseen saapuvan perheen vanhemmat ovat itse halunneet tulla kuntoutukseen ja tunnistavat muutoksen olevan välttämätön sekä ovat motivoituneita opettelemaan uusia toimintatapoja. Toisinaan kuitenkin koettiin, että perheet tulevat kuntoutukseen osittain pakon saanelemana, ikään kuin heille annettuna viimeisenä vaihtoehtona.

”Eli se, että vanhempi itse haluaa muutosta. Hän tavallaan ymmärtää sen, että muutos on välttämätön. Että heidän elämä paranee, ja niin että hän on kokenut, että se on hänestä lähtevää se muutoksen haku, eikä niin, että hänen puolestaan on päätetty, että sinun täytyy mennä ja näin.”

”Aika usein ne tuntuu kyllä tulevan sieltä sillä tavalla, että siinä on pieni, enemmän tai vähemmän sellainen painostus. Että tää on niin kuin sitten se viimeinen näytönpaikka.”

Työntekijät kokivat asiakkaan motivoinnin olevan yksi heidän keskeisimmistä tehtävistään, joka on läsnä työssä päivittäin. Haastateltavat kertoivat, että oikeiden motivointikeinojen valinta edellyttää asiakkaan ja hänen tilanteensa tarkkaa lukemista. Lisäksi saavutetun vuorovaikutussuhteen syvyys ja sen kehittyminen vaikuttavat siihen, millaiset motivointitavat ovat milloinkin toimivimpia.

”Sitten kun mulle on tullut jonkinlainen käsitys siitä, että mitkä asiat tai arvot jotenkin on sille vanhemmalle tärkeitä ja millanen tyyppi se on niinkun ihmisenä, niin sitten sitä kautta lähden muokkaamaan sitä omaa vuorovaikutusta ja omaa motivointiani juuri sille perheelle. Se on niin kuin sellainen vuorovaikutustanssi.”

7.2 Tavoitteiden laatiminen ja tavoitteellisen työskentelyn ymmärrettäväksi sanoittaminen

Kuten aiempi tutkimus (Härkäpää ym., 2022, s.74) osoittaa, myös omasta aineistostani nousi esille tavoitteiden merkitys asiakkaan motivaatiolle. Tavoitteiden asettamisella koettiin olevan selvä vaikutus asiakasvanhempien motivaatioon vaikuttamiseen. Haastateltavat painottivat yksimielisesti, että mikäli asiakas ei ymmärrä mitä häneltä odotetaan, miten tavoitteita voi saavuttaa tai ei koe asetettuja tavoitteita omakseen, on vaikeaa motivoitua kuntoutuksen työskentelyyn. Myös Hurtig (2010, s. 245) painottaa sanoittamisen sekä varmistumisen tärkeyttä siitä, että asiakas ymmärtää tavoitteiden ymmärtämisen konkreettisesti. Teoriaa tukien myös haastateltavani kokivat tärkeäksi tehtäväkseen tavoitteiden selkeä sanoittaminen asiakkaalle ymmärrettävällä kielellä sekä selkeyttämisen, miten tavoitteita kohti kuljetaan ja mitä heiltä odotetaan. Myös se, mitä hyötyä tavoitteiden saavuttamisesta seuraa, ajateltiin tärkeäksi sanoittaa selkeästi. Monet haastateltavat toivat esille, että mitä pienemmiksi ja konkreettisemmiksi tavoitteet osataan asiakkaalle pilkkoa, sitä helpompi asiakkaan on niitä saavuttaa ja saada tasaisesti

onnistumisenkokemuksia, joka koettiin yhtenä vaikuttavimmista motivaation vahvistajista. Aineisto tuki vahvasti Sinokin (2016, s. 63) tutkimusta onnistumisen voimasta motivaation kohottajana.

”Kun aina ne (tavoitteet) ei ole kanssa ihan itsestään selviä. Niinkun toi sosiaalityön kapulakieli. Niin se että saa sen, että se tulee myös ymmärretyksi, että mitä odotetaan, mihin pitäisi motivoitua ja mikä on niinkun se päämäärä siinä.”

”Jos on selkeät tavoitteet mitkä asiakas ymmärtää, niin silloin me työskennellään yhdessä sitä päämäärää kohti. Että jos meillä on sellaisia hankalasti sanoitettuja tavoitteita, mitä asiakas ei ymmärrä, niin kyllä me aika metsässä ollaan sitten sen motivoinnin ja yhteisen työskentelyn kanssa.”

”Monesti ne tavoitteet on näissä hommissa niinkun aika isoja, vähän abstraktejakin, niin kuin vanhemmuuden vahvistaminen. Se on aika iso juttu. Et mä ajattelen, että mitä pienempiä, niin sitä helpompi on ehkä saavuttaakin niitä.”

”Mä ajattelen sen niinkun että sä valotat sitä tavoitetta, että teet sen niin kuin näkyväksi. Että sä motivoit niin, että sä näytät, että kun tässä nyt lähdetäisiin tekemään tätä, niin siitä sitten seuraa tuota. Ja sitten se mitä siitä seuraa, niin se on sille asiakasperheelle sitten sellaista haluttavaa, mitä kohti ne haluaa ponnistella.”

Kuten Rönkkö & Rytönenkin (2010, s. 51) aiemmin totesivat, näyttäytyi vanhempien osallistuminen tavoitteiden laatimiseen yhdessä työryhmän kanssa välttämättömäksi asiaksi, jottei työskentelystä tule työryhmän ylhäältä päin saanelemaa. Mikäli asiakas ei koe saavansa itse osallistua hänelle suunniteltavaan kuntoutuspolkuun, saattaa motivaatio olla heikkoa ja prosessi tuntua asi-
antuntijakeskeiseltä ja ylhäältä päin tulevalta käskyttämiseltä. Aina yhteisen ymmärryksen löytäminen tavoitteiden asettamisessa ei ole helppoa. Tällöin yhteisen keskustelun ja työntekijän tilanteen sanoittamisen tarve korostuu.

”No mä ajattelen, että jos mulle itselle suunniteltaisiin hoitopolkua, mihin mä en itse osallistuisi ollenkaan suunnitteluun, niin en mä siihen sitoutuisikaan, enkä olisi millään tavalla motivoitunut sitä lähtemään kulkemaan eteenpäin.”

”Se motivointi ehkä on sitten just sitä, että me ensiksi saadaan ne tavoitteet niin kuin yhteneväisiksi vanhempien kanssa. Ja sitten jos ne meidän tavoitteet ei olekaan suoraan ne heidän tavoitteet, niin että me saadaan sellainen yhteinen näkemys siitä, että he hyväksyy niin kuin ne tavoitteet. Että jos he eivät niitä hyväksy, niin on tosi vaikea mun mielestä motivoida sitten niihin tavoitteisiin.”

”Mehän ei tavallaan vanhemmallekaan anneta mitään valmiita ratkaisuja, vaan yhdessä pohditaan niin että hän on koko ajan siinä osallisena myös pohtimassa, koska hän on se oman elämänsä ja itsensä asiantuntija ja myöskin lapsensa asiantuntija.”

Eteenpäin suuntaava työote ja ohjaajan rauhallinen läsnäolo koettiin tärkeiksi tekijöiksi asiakkaan motivaation tukemisessa ja kulkemisessa kohti yhdessä asetettujen tavoitteita. Haastateltavat pitivät tärkeänä keksiä yhdessä asiakkaan kanssa heille sopivan tavan pyrkiä muutokseen, jotta tekeminen olisi vaikuttavaa sekä muodostuisi asiakkaan omaksi tahtotilaksi. Tavoitteista muistuttaminen, ajatusten suuntaaminen kohti päämäärää ja jatkuva kannustaminen koettiin keskeisinä motivaation vahvistajina.

”---myös se sellainen rauhallisuus ja läsnäolo, mikä siinä niinkun lisää sitä, että asiakas pystyy rauhoittumaan siihen ja motivoitumaan taas sitten sitä kautta siihen työskentelyyn ja vuorovaikutukseen.”

”Mä koen, että se mun rooli (motivoinnissa) on tosi iso ja merkityksellinen, että mä löydän sille perheelle sellaisen oikean tavan, että he motivoituvat ja siitä seuraa jotain tulosta. Että se tulisi jotenkin sen aidon ymmärryksen kautta heille omaksi tahtotilaksi, että näin mä haluan tehdä, koska tässä mä haluan kehittyä.”

”Mä ajattelen, että jokaisella vanhemmalla, joka tulee tänne, on kuitenkin sellainen ajatus, että he haluavat lapsellensa parasta. Niin, että päästäisiin sille samalle sivulle, että me työskennellään sen eteen, että se heidän lapsi saa sitä parasta tässä maailmassa ja tässä elämässä ja saa ne eväät eteenpäin.”

Sanoittamisen tärkeys nousi esille myös palveluun johtaneista syistä ja palvelun tarkoituksesta. Vaikutti siltä, että toisinaan perheet eivät ymmärrä, miksi heidät on ohjattu kyseiseen palveluun tai kuinka he voisivat siitä hyötyä. Ikävisissä tapauksissa perheet ovat kokeneet joutuneensa kuntoutukseen uhkailun alaisina, kuten huostaanoton uhalla, mikäli perhe ei suostu kuntoutukseen. Tällaisissa tilanteissa kuntoutuksen työntekijöiden tilanteen auki avaamisen

sanoittaminen korostuu, sekä mahdollisuus painottaa kuntoutuksen tarjoamia hyötyjä perheelle ja pyrkiä saamaan heidät kiinnostuneeksi työskentelystä, siellä uhkauksen alaisena toimimisen sijasta. Ihanteellisessa tilanteessa asiakkaan näkemys muuttuu kuntoutukseen suhtautumisena mahdollisuutena uhkailun sijaan. Myös Oksanen (2014, s. 37–39) tuo esille työntekijän mahdollisuutta vaikuttaa avartavasti asiakkaan näkemykseen tilanteestaan ja haasteestaan sekä motivoida asiakasta onnistuneella, motivoivalla keskustelulla näkemään kuntoutuksen mahdollisuudet.

”---pelolla tai uhkalla ei motivoida ihmistä, vaan sillä, että hän jotenkin pääsee kiinni siitä, että minkä pitäisi muuttua ja miksi.”

”---jos asiakas kokee, että hänet on pakolla laitettu kuntoutukseen ja hän ei niinkun tiedä sitä, minkä takia hän on siellä, niin siinä on työntekijällä oleellinen rooli, että hän saa asiakkaan ymmärtämään, että minkä takia hän on siellä ja mitä hän voisi siitä hyötyä.”

Toisinaan perheissä koettiin olevan heikosti tietoa siitä, millaisista asioista perheessä olevat haasteet koostuivat. Vanhemmilla saattoi olla käsitys, että kaikki haasteet johtuvat tietystä asiasta, eikä kyetty näkemään asioiden moniulotteisuutta. Myös omaa osuuttaan asioihin saattoi olla haastavaa käsittää. Myös tällaisissa tilanteissa työntekijän rooli korostuu. Tilanteesta on kyettävä kertomaan ja keskustelemaan siten, että vanhemman ymmärrys laajenee ja hänelle avautuu mahdollisuus nähdä tilanteen kokonaiskuva. Haastateltavien ajatukset tukivat vahvasti Hurtigin (2010, s. 242) teoriaa, jossa avataan haastetta hahmottaa ongelmien syntyperät sekä vaikutukset kokonaisuuteen.

”Olen lisännyt vanhemmille ymmärrystä siitä, että lapsen oireilu ei olekaan itsestään lapsesta lähtevää, vaikka hän ikään kuin tuo sen ongelman näkyviin. Vaan lapsen oireilu johtuu monesta asiasta perheen sisällä.”

”---tavallaan antanut ymmärrystä vanhemmalle siitä, että lapsen oireilun takana onkin sellaisia asioita, mitkä liittyy vanhempaan. Vaikka rajattomuus tai jokin muu tällainen roolien ylösalaisin kääntymisen.”

Kuten Kelan Oma Väylä -tutkimuksessa (Lämsä ym., 2017), niin myös omasani palveluun tulon oikea-aikaisuus mainittiin tärkeäksi motivaatiotekijäksi. Kun asiakas kokee palvelun tarpeelliseksi ja oikea-aikaiseksi, hän vastaanottaa palvelun työskentelyä suopeammin ja on jo valmiiksi sisäisesti motivoitunut työskentelemään kohti uusia toimintatapoja. Vastaavasti nähtiin, että toisinaan palveluun voidaan saapua liian aikaisin tai liian myöhään, jolloin motivointityö kärsii. Liian aikaisin tuloon viittasi muun muassa toistaiseksi hoitamaton päihde- tai mielenterveysongelma, joka estää kuntoutumisen. Liian myöhään palveluun saapumisella viitattiin vanhemman kokemukseen ylitsempääsemättömmiksi kasaantuneista haasteista, jolloin usko itseensä ja omiin voimavaroihin näyttäytyi lähes olemattomana. Alatalo ym. (2017, s. 36) vahvistaa kuntoutusperheillä olevan toisinaan huomattavan määrän haasteita, joka saattaa tehdä pysyvän muutoksen saavuttamisesta monimutkaista.

”Joskus ollaan niinkun liian myöhässä. ---jos on tilanteet jo niin vaikeita, että siellä on niinkun niin paljon kaikkea, niin voi tulla vanhemmalle jopa sellainen tunne, että tästä ei selvitä. Ja sellainenkin tunne, että ehkä pitäisi luovuttaa.”

”---siinä mielessä liian aikaisin, että ei ole vaikka päihdeongelma vielä kuosissa. Ei ole saanut siihen apua tai sitten vaikka mielenterveys on epävakaa niin, että ei ole mahdollista vielä kuntoutua vanhemmuudessa.”

Hurtig (2010, s. 245) painottaa lastensuojelullisen perhekuntoutuksen taustalla olevan aina huoli perheen lapsista, joka tulee muistaa työskentelyn taustalla läpi prosessin. Valtaosa haastateltavista kertoivat yksimielisesti, että usein vanhempia vie eteenpäin puhe lapsen parhaaksi toimimisesta. Tämä nähtiin molempia tahoja yhdistävänä keskeisenä tavoitteena ja sen koettiin auttavan vanhempia jaksamaan usein heille vaikeissa tilanteissa. Lapsen tilanteen sanoittaminen, lapsen turvallisuuden ja terveellisten kasvuolosuhteiden merkityksen korostaminen sekä lapsen näkökulman esillä pitäminen koettiin keskeisiksi työntekijän tehtäviksi. Haastateltavat toivat esiin, että työntekijän on tärkeää osata välittää nämä asiat vanhemmille ymmärrettävästi ja herättää heissä motivaatiota toimia lapsensa hyvinvoinnin turvaamiseksi.

”--että ehkä se pääpointti on just se, että näkisivät lapsen ja lapsen tilanteen.”

”Mä ajattelen, että kyllä perheen lapset yleensä on sellainen iso motivaatio vanhemmille.”

”Vanhemman motivointia on sekin, että ikään kuin sanoittaa niitä lapsen tarpeita erilaisissa tilanteissa, jolloin vastuuttaa vanhempaa vaikka toimimaan siten, että hän vastaa niihin lapsen tarpeisiin.”

”No lasten kautta se motivoiminen tavallaan silloin kun vanhempi on kuitenkin siinä, että haluaa ajatella lasten parasta, niin että mitä sä ajattelet, että lapset voisi hyötyä tästä vielä. Että vaikka itsellä on huono olla kuntoutuksessa, niin miten se voisi niinkun lapsia, että lapsilla olis niinkun parempi olla.”

Merkkeinä asiakkaan motivaatiosta ja sitoutumisesta työskentelyyn nähtiin olevan työskentelyajoista kiinni pitäminen, uteliaisuus ja mielenkiinto työskentelyä kohtaan, halu muuttua ja saavuttaa tavoitteita sekä neuvojen vastaanottaminen. Sen sijaan merkkeinä motivaation puutteesta nähtiin työskentelyä välttelevä käytös, ohjeiden huomiotta jättäminen ja siten mahdollisen haitallisen käytöksen jatkaminen sekä vastusteleva asenne. Tulokset vastasivat monilta osilta Kelan Oma Väylä -tutkimuksen (Lämsä ym., 2017) tuloksia, kuten sitoutuneisuuden sekä välttelevyyden viestit.

”Sitoutuminen on yks iso mikä indikoi paljon sitä motivaatiota. Mutta myös se sellainen kiinnostus siihen, että mistä me puhutaan ja mikä tässä on ajatuksena. Ja myös sellainen, että on tietynlainen valmius lähteä tutkiskelemaan. Sitten siinä vaiheessa on avoin sille muutokselle, niin kyllä se mun mielestä sitten indikoi sitä motivaatiota.”

”Ja sit se, että tavallaan jos on lapsen kannalta niinkun vaarallista tai haastavaa toimintaa, niin ei korjaa esimerkiksi sitä toimintaa, vaikka siitä olisi mainittu useampaankin kertaan, tai autettu just ymmärtämään sitä, että miksi tämä on haitallista lapselle.”

Haastavaksi tekijäksi koettiin perheen sisäiset ristiriidat, kuten tilanne, jossa toinen vanhempi on motivoitunut kuntoutukseen ja näkee muutoksen tarpeellisenä, mutta toinen ei. Tämä voi johtaa siihen, että perheen sisällä on erimielisyyksiä työskentelyn tarpeellisuudesta, mikä vaikeuttaa yhteisten tavoitteiden asettamista ja niiden edistämistä. Hurtig (2010, s. 242) nostaa erääksi

kuntoutuksen haasteeksi mahdollisen perheenjäsenten eriaikaisuuden sekä perheenjäsenten välisten suhteiden vaikutuksen koko perhesysteemiin. Useimmat haastateltavat toivat esiin myös haasteen, jossa perhe kokee joutu-neensa palveluun pakotettuna eikä itse koe muutostarvetta olevan. Tällöin asi-akkaan asenne voi muuttua suorittavaksi, eli hän tekee kuntoutuksessa vaa-dittuja asioita vain päästäkseen pois palvelusta, eikä omasta halustaan, moti-vaatiostaan tai oppiakseen uutta ja muuttaakseen toimintatapojaan. Tämä voi heikentää työskentelyn vaikuttavuutta ja hidastaa perheen todellista sitoutu-mista muutokseen. Ulkoisen motivointitekijän, kuten uhan korostuminen, hei-kentää sisäistä motivaatiota (Ryan & Deci, 2000, s. 59). Myös Oksasen (2014, s. 29) mukaan pakon alla tekeminen kasvattaa monesti vastustusta. Tilanteet, joissa asiakkaan motivaatio on heikko tai perustuu ulkoisiin vaatimuksiin, aset-tavat erityisiä haasteita työntekijöiden motivointityölle, kuten myös Ryan ja Deci (2000, s. 54) toteavat. Tällaisissa tilanteissa korostuvat työntekijän pitkä-jänteisyys luottamuksen rakentamisessa, näkökulman vaihtamisen taito sekä keinojen löytäminen sisäisen motivaation vahvistamiseksi.

”Niin jos he tulevat tänne vaan että he istuu täällä ja lusii vähän kuin jon-kun vankilatuomion, niin on kyllä todella haastava tilanne. Että siinä on niin kuin tuhannen taalan paikka, että miten me saadaan heille sitten nou-semaan se motivaatio, että he haluavat lähteä tähän työskentelyyn niin kun itse mukaan.”

”Kyllähän he ihan suoraan voivat sanoakin, että tää voi jollekin toiselle perheelle olla hyvä, mutta että he ei todellakaan tällaista, kun heillä on niinkun kaikki hyvin.”

”Voi olla että toinen vanhempi on motivoinut ja ymmärtää, ja toinen taas ei. Niin sekin on aika vaikea tilanne.”

”Että jos hän on ”joutunut tulemaan” kuntoutukseen, että hän on tullut niin kuin pakolla. Tai perhe on ikään kuin ollut sellaisessa tilanteessa, että ei ole vaihtoehtoja ja he kokevat tullessaan pakotettuina, niin se on tosi huono lähtökohta.”

Asiakkaan sulkeutuneisuus aiheutti haasteita työntekijöiden motivointityölle sekä viittasi asiakkaan sitoutumattomuuteen tai mahdollisesti haluttomuuteen tai kyvyttömyyteen vastaanottaa apua. Mikäli asiakas ei suostu puhumaan työntekijöille omista ajatuksistaan, kommentoimaan pohdittuja tavoitteita eikä

vuorovaikutus asiakkaan ja työtiin välillä aukene erilaisista lähestymistavoista ja tilanteen auki sanoittamisesta huolimatta, käy kuntoutuksen työskentely mahdottomaksi.

”Se sulkeutuneisuus on niinkun iso haaste. Kun sitten on niin hirveän vaikea tietää aidosti, että mitä ajattelee, tai että ymmärsikö, mitä vaikka olen sanonut. Ajatteleeko itse ihan eri tavalla?”

Arvioinnilla koettiin pystyvän kannustamaan ja motivoimaan asiakasta kuin myös väärin tehtynä lannistamaan asiakasta. Kun tavoitteet ovat pieniä, konkreettisia, saavutettavia ja arvioitavia, arviointiprosessi helpottuu. Useat haastateltavat pohtivat, että tavoitteiden kuten arvioinninkin jakautuminen viikkotasolle tarjoaa perheelle ja työntekijöille mahdollisuuden tarkastella työskentelyä reaaliajassa sekä huomata mahdolliset epäkohdat tai muutostarpeet, kuten liian nopea eteneminen mahdollisimman ajoissa. Arviointikeskusteluissa on tärkeää puhua onnistumisten lisäksi myös haasteista ja huolen aiheista, kuitenkin positiivisuuden tunteen jääden päällimmäiseksi olotilaksi. Arvioinnin pelisääntöjen tulee olla asiakkaalle selkeästi avattu, jottei asiakas koe arviointia asiantuntijakeskeiseksi arvosteluksi (Alatalo ym. 2017, s. 38–39.) Jos asiakkaalle jää päällimmäiseksi epäonnistuminen ja lannistunut mieli, saattaa tämä heikentää uskoa omaan kykyihin sekä haastaa motivoitumista.

”--- jos arviointiprosessi on jotenkin hyvin negatiivisuutta painottavaa, eikä sitten taas niin kun ratkaisukeskeisesti etsi niitä voimavaroja sieltä, niin se saattaa jopa heikentää paljon sitä motivaatiota tai sitoutumista tähän työskentelyyn.”

”Kyllä arviointi on aina sellainen kova paikka vanhemmille. Kauhean helposti tulee sellainen syyllisyys tai häpeä. Niin se, ettei se jäisi pinnalle. Että silloin se voi estää sitä työskentelyä. ---huomataan ne hyvät, ja siinä on se toiveikkuus. ---Niin silloin ehkä sitä arviointia on helpompi vastaanottaa.”

7.3 Kohtaaminen ja luottamuksellisen suhteen luominen

Jokainen haastateltava painotti, että koko työskentelyn perusta on pyrkiä luomaan luottamuksellinen suhde asiakkaan kanssa. Ilman luottamusta, motiivintyö ja yhteinen matka kohti tavoitteita tuntui lähes mahdottomalta. Luottamuksellisen suhteen rakentaminen asiakkaan kanssa on monen asian summa. Asiakkaan tullessa palveluun, on kiinnitettävä huomiota kohtaamiseen ja vuorovaikutukseen sekä annettava aikaa tutustumiselle, molemmin puolin. Aiempi teoretieto osoitti monissa vaiheissa luottamuksellisen suhteen olevan tavoiteltava asia sekä avuksi työskentelyssä, mutta omassa aineistosani se nousi koko työskentelyn kulmakiveksi, johon pyrkiminen alkaa ensi kohtaamisesta ja jonka syventäminen jatkuu läpi koko prosessin.

”Kaikki tämä kuntoutustyöskentely lähtee tietenkin, kun tämä on tällaista suhdeperustaista työtä, niin se lähtee siitä, että me rakennetaan tähän ihmiseen, vanhempaan, suhde. Eli lähdetään ihan tutustumaan henkilöön ja perheeseen ja sitä kautta sitten pikkuhiljaa. Toivottavasti päästään sellaiseen luottamukseen, luottamukselliseen suhteeseen, että se yhdessäolo ja keskustelu ja vaikeidenkin asioiden ääreen asettuminen on mahdollista.”

”Mun mielestä luottamus on aika niinku se ykkönen siinä (motivaation kehittämisessä).”

”Sellainen kunnioittava, tasa-arvoinen, arvostava kohtaaminen on yks tärkein asia.”

Tutkimusaineistosta nousi esille, että pyrkimys tasavertaiseen suhteeseen ja asiakkaan vakuuttaminen siitä, että työntekijät ovat häntä varten, hänen tukeaan alusta loppuun on tärkeää. Myös Miller (2008, s. 19) painottaa ulkoapäin tulevan tuen merkitystä motivaation kehittämisessä sekä kuntoutuksessa. Perhekuntoutukseen tulevilla asiakasvanhemmilla on taustalla usein huonoja kohtaamisia sekä kokemuksia viranomaisista. Myös kokemukset siitä, ettei heitä ja heidän tarinaansa ole kuultu ja hyväksytty haastavat lähelle päästämistä. Tällaiset menneisyyden kokemukset haastavat luottamuksen rakentumista niin haastateltavieni kuin Rönkön & Rytkösen (2010, s. 53) mielestä. Myös asiakkaan kokeminen turvallisuudesta nousi vahvasti esille tärkeänä osana

luottamuksen rakentumista. Asiakkaan todellinen kuunteleminen, empatian ja ymmärryksen osoittaminen sekä kokemus hyväksytyksi tulemisesta ja arvostuksesta korostui luottamuksellisen suhteen luomisessa.

”Mä ajattelen, että sellainen näkyväksi tekeminen ja ihmisen kuulluksi tuleminen on hirveän tärkeää. Että kun ihminen on jotenkin niinkun hyväksytty ja turvassa, niin hänen on helpompi mennä jotain tiettyä asiaa kohti.”

”Kun me ollaan kuitenkin sosiaalihuollon ja lastensuojelun toimijoita ja he useimmiten on tänne tietyllä tavalla pakotettuina, viimeisenä keinona saapuvat tänne kuntoutukseen, niin että koitettaisiin päästä siitä vastakainasettelusta eroon. Että ei ole niin kuin me käyttämässä heitä, vaan että toimitaan yhdessä ja koitetaan sanoittaa sitä.”

”---et hän tulee kohdatuksi siinä. Kun heillä on aika usein myös se kokemus, että heitä ei ole kohdattu, heitä ei ole kuultu, he eivät ole saanu tulla kuulluksi. Ja sitten kun me ollaan heille, niin he ovat aivan niinkuin ihmeissään siitä, että kun me sanotaan, että me ollaan teidän puolella, me ollaan teidän tukena, me ollaan teidän apuna. Että se on niinkun meidän homma.”

Asiakkaan rinnalla kulkeminen, yhdessä tekeminen sekä mietiskely ja tutkiskelu painottuivat haastateltavien puheissa useasti. Se, ettei asiakkaan tule selviytyä ja pärjätä tilanteensa kanssa yksin, vaan kuntoutuksen työntekijät ovat heidän rinnallaan koko palvelun ajan.

”Me ei olla sellainen auktoriteetti, joka tulee ja sanoo, että nyt heidän lapsensa lähtee tai muuta, vaan meidän tarkoitus on kulkea siinä rinnalla ja korostaa sitä, että tehdään yhdessä tässä näin.”

Haastatteluista ilmeni, että usein asiakasvanhempien omassa elämässä on saattanut esiintyä jonkin asteista kaltoinkohtelua, mitätöintiä tai väkivaltaisuuksia. Tällaiset asiat saattavat johtaa mielenterveyden haasteisiin, luottamuspulaan tai elämänhallinnan haasteisiin. Asiakkaiden taustalla on siis usein traumaattisia kokemuksia ja yhtenä perhekuntoutuksen työntekijöiden tärkeänä tehtävänä nähtiin luoda korjaavia kokemuksia. Korjaavat kokemukset vahvistavat luottamuksellisen suhteen luomista ja siten vaikuttavat kuntoutuksessa tehtävään motivointityöhön vahvistavasti. Nämä asiat nousivat

aineistosta esille näyttäytyen perhekuntoutuksen asiakkaille ominaisena erityispiirteenä.

”Kun koitetaan luoda niitä korvaavia, korjaavia suhteita tässä niin kun aikuisten kesken, niin onhan sillä, että jos mä epäonnistun siinä työssä ja epäonnistun siinä vakauttavassa toiminnassa, mitä tässä on tarkoitus tehdä, niin ei siitä muodostu sellaista motivoivaa, vaan se on sitten juuri niinkun luotaan poistyyöntävää.”

”---että me tietyllä tavalla tarjotaan sille vanhemmalle ymmärrystä siihen hänen tarinaansa ja siihen, mitä hänelle on siinä matkan varrella tapahtunut, että minkä takia hänen toimintansa on sellaista, kuin hänen toimintansa tässä tilanteessa on.”

Työntekijän aito läsnäolo sekä toiminnan läpinäkyvyys osana luottamuksellisen suhteen luomista tuli useasti esille. Mikäli työntekijä ei vakuuta asiakasta aidolla kiinnostuksella hänen auttamistaan kohtaan, antaa katteettomia lupauksia, salailee asioita tai vaikuttaa kiireiseltä, saattaa suhteen luominen hankaloitua ja asiakkaan asenne muuttua epäileväksi ja sulkeutuneemmaksi. Läpinäkyvyyden merkityksestä kirjoittaa myös Hurtig (2010, s. 245).

”Asiakkaathan lukee sun eleet ja kaikki. He ovat usein niin tuntosarvet pystyssä. ---he ovat tosi tarkkoja, että ollaanko siinä aidosti läsnä vai puhutaanko vaan lämpimikseen. Että oikeesti tehdään myös niin mitä on sovittu. Tai ei ole läsnä, että miettii vaan jotain muuta siinä samalla.”

”---se, että mun sanat ja teot on samansuuntaisia. Että jos mä sanon, että katsotaan tätä, jatketaan tätä keskustelua huomenna, niin mä pidän siitä kiinni. ---Että se on niinkun tärkeää ihan koko prosessin läpi, että me ollaan sanojemme mittaisia ja toimimme itsekin sillä tavalla kuin puhumme.”

”Jos mä sanon, että meidän työskentely on avointa ja läpinäkyvää, niin sitten teen sen niin, että kerron hänelle asioista, enkä salaa mitään tai toimi selän takana.”

Läpinäkyvyyden ja rehellisyyden rinnalla esiin nousi työntekijän kyky ottaa puheeksi vaikeita asioita ja puuttua huolestuttaviin tilanteisiin. Suora puhe sitä tarvittaessa koettiin tarpeelliseksi. Niin kutsutun intervention koettiin toimivan myös motivoivana, sillä sen kautta asiakkaalle pystytään avaamaan tilanteen vakavuutta, työryhmän näkemys sekä tarjota lisää tietoa, samalla päätösvallan

säilyessä edelleen asiakkaalla itsellään. Aineisto tukee Oksasen (2014, s. 23) ajatusta intervention tarpeellisuudesta haastavissa tilanteissa.

”Ikään kuin interventiona puututaan, huomataan ja puututaan ja pohditaan yhdessä asiakkaan kanssa.”

”---ja sitten kun mä kerroin, että hänellä on oikeus tehdä, hän saa siinä kohtaa rajata. Ja sitten häntä helpotti se ja se keskustelu mitä me käytiin. Hän kiitti rehellisyydestä, että mä kerroin että miten asiat on. ---Se rehellinen ja suora puhe siinä.”

”Joihinkin asioihin meidän on pakko puuttua. Mutta että saataisiin se ymmärrys luotua siihen, että minkä takia niitä tuodaan. ---että miksi tämä on ehdoton ei ja sitten samaan aikaan vahvistaa sitä hyvää, että syntyy sellainen suhde siihen.”

7.4 Positiivinen vahvistaminen ja asiakkaan voimavarojen tukeminen

Motivaatiota koettiin voivan vahvistaa onnistumisten huomioimisella. Onnistumisen ja edistymisen osoittaminen, positiivisen palautteen antaminen sekä kannustaminen koettiin toimiviksi työvälineiksi motivointityössä. Haastateltavat sanoittivat, että toisinaan asiakas ei itse huomaa omaa kehittymistään tai onnistumistaan, vaikka tällaiset asiat ovat tärkeässä asemassa tavoitteellisessa toiminnassa. Onnistuminen ja edistyminen kannustavat jatkamaan ja vahvistavat kyvykkyyden tunnetta. Kehun saaminen tuottaa hyvää oloa ja motivoi jatkamaan. Positiivinen palaute toimii motivaation vahvistajana, kun taas negatiivinen heikentäjänä (Ryan & Deci 2000, s. 59).

”Silloin, kun niitä onnistumisia tulee, niin niistä nostetaan ihan tosi isot peukut ja niistä annetaan isot kehut. Että joskus saattaa olla niin, että vanhempi ei itse niitä edes noteeraa.”

”Mun tehtävä on niinkun alleviivata sitä onnistumista, oli se sitten vanhemman tai lapsen onnistuminen.”

”Mä ainakin ajattelen, että sen pitäisi olla paljon sitä positiivisen kautta. Et ei mua ainakaan motivoi se, että jos tulee hirveästi jotain rangaistuksia tai sellaista negatiivista palautetta.”

Asiakkaan omien voimavarojen sekä vahvuuksien löytäminen ja vahvistaminen kannustavat asiakasta jatkamaan työskentelyä. On tärkeää, että työntekijä yhdessä asiakkaan kanssa etsii hänelle sopivia tapoja toimia ja huomioi asiakkaan taidot. Toisinaan omia voimavarojaan sekä vahvuuksiaan on vaikeaa tunnistaa itse. Silloin on erityisen tärkeää, että työntekijä auttaa asiakasta löytämään nämä asiat itsestään ja tuo positiivisia huomioitaan esille. Voimavarojen ja omien kykyjen tunnistaminen auttavat asiakasta tavoitteiden saavuttamisessa (Autti-Rämö ym., 2022, s. 13–14). Muutama haastateltava mainitsi erilaiset menetelmäkortit toimivaksi työvälineeksi tukemaan asiakasta esimerkiksi voimavarojensa löytämisessä.

”---löydetään ne vanhemman omat vahvuudet, että mikä on sitä hänen ominta ja mikä olisi sitä hänen vahvuutta.”

”---nostetaan ne vanhemman vahvuudet sillä tavalla, jos hän ei niitä itse löydä, niin tavallaan huomataan ne hänen kanssaan.”

”Sitten on nää meidän kaikki menetelmäkortit. ---esimerkiksi nostetaan omia ja vaikka lapsen voimavaroja ja haasteita korttien avulla.”

Haastatteluista nousi esille myös tilanteet, joissa asiakas kokee epäonnistuneensa ja hänen on vaikea nähdä tilanteessa enää mitään myönteistä. Tällaisissa tilanteissa asiakkaan motivaatio saattaa horjua ja kaikki tuntua toivotonmalta. Näissä hetkissä työntekijän kyky auttaa asiakasta tarkastelemaan tilannetta eri näkökulmasta ja huomioimaan pienetkin onnistumiset voi olla merkittävässä roolissa, jottei motivaatio laske. Myös aiempien onnistumisten muistelu, toivon ylläpitäminen ja uskon luominen koettiin tärkeiksi motivaation vahvistajiksi. Edistävän työotteen koettiin olevan keskeinen taito työntekijälle, jotta kuntoutusprosessi voisi edetä.

”---sitten aina muistuttaminen, että ”hei nämä ja nämä asiat on mennyt eteenpäin, niin että myöskin toi asia saadaan menemään eteenpäin”.”

”---voidaan lähteä vaikka näkökulmaa vähän kääntämään ja etsimään niitä positiivisia asioita. Ja niitä missä on onnistunut esimerkiksi tässäkin tilanteessa, vaikka siinä lopputulos oli jotain, mutta että mitä hyviä asioita löytyy.”

”---pitkäjänteisyys, sitkeys ja toivon ylläpitäminen, vaikka vanhempi ei itse jaksaisi.”

Tutkimusaineistosta oli havaittavissa, että asiakkaan oma oivaltaminen, koettiin motivaatiota vahvistajana tekijänä. Oivaltaminen vahvistaa sekä kyvykkyyden että omaehtoisuuden tunnetta, mikä taas tukee asiakkaan sitoutumista prosessiin. Haastateltavat puhuivat ”positiivisesta manipulaatiosta” sekä niin sanotusta ajatuksen syöttämisestä asiakkaalle siten, että hän lopulta itse löytää ja sanoittaa ratkaisun. Tämä nähtiin tärkeänä keinona vahvistaa asiakkaan toimijuutta, kyvykkyyttä sekä osallisuutta omassa kuntoutusprosessissaan. Sen sijaan ohjaajalähtöinen, ylhäältä tuleva määräily koettiin motivaatiota heikentävänä tekijänä. Autti-Rämö ym. (2022, s.13–14) kuvailee, että mikäli työntekijät tekevät liikaa asioita tai päätöksiä asiakkaan puolesta, asiakkaan aktiivisuus laskee ja työskentely passivoituu.

”Tarkoitus olisi saada vanhempi itse ymmärtämään asioita. Ja mitä on huomannut, et silloin kun he itse ymmärtävät niitä, niin sitten se onnistumisenriemu ja se, se palkitsee luonnollisesti ketä tahansa.”

”---ettei tule sellaista oloa, että sanellaan niinkun paljon ylhäältä päin. Että se tavallaan ei motivoi niitä vanhempia, kun se jotenkin ehkä lisää sitä sellaista vastustustakin siihen työskentelyyn.”

Jokaisella ihmisellä on voimavaroja sekä vahvuuksia, mutta kognition haasteet saattavat aiheuttaa haasteita myös työntekijöiden motivointityölle kuin asiakkaan uusien tapojen sisäistämiseksi ja ymmärtämiseksi. Ympäri vuorokautinen, intensiivinen työympäristö antaa työntekijöille mahdollisuuden tutustumisen lomassa tehdä kognition haasteisiin liittyviä huomioita ja pyrkiä muokkaamaan toimintaansa asiakkaan tarpeiden mukaiseksi. Tällaisissa tilanteissa asioiden sanoittamisen ja avaamisen tarve korostuu erityisesti, kuten myös tavoitteiden pilkkominen edelleen pienemmiksi ja konkreettisemmiksi, toisin sanoen ymmärrettävimmiksi ja käsiteltävimmiksi asiakkaalle.

”---siinä kun tutustuu, niin saattaa selvitä, että onko esimerkiksi jossain kognitiossa jotain haasteita, että mikä voi olla syynä, että on tavallaan niinkun vaikea motivoida myöhemmin---”

”---kun me ei aina tiedetä sitä vanhemman kognitiivista tasoa, vaikka me nähdään, että vanhemmalla saattaa olla haasteita, isojakin haasteita ymmärtää asioita. Niin tavallaan se, että pilkotaan vielä pienemmiksi ja tavallaan helpotetaan sitä, että he pystyvät ymmärtämään niitä ja oikeasti tekemään niitä muutoksia tai mitä pitää tai vaaditaan.”

Vertaistuen koettiin antavan asiakasperheille voimaa sekä tukea kuntoutukseen. Haasteet on helpompi hyväksyä, kun ympärillä on muitakin samankaltaisten asioiden kanssa kamppailevia. Rönkkö & Rytönen (2010, s. 42) kuvailevat vertaistuen vähentävän häpeäntunteita sekä lisäävän yhteenkuuluvuudentunnetta. Toisten asiakasperheiden antama tuki koettiin erilaisena kuin ohjaajien antama tuki, sillä vaikka ohjaajat pyrkivät tasa-arvoiseen asemaan asiakkaiden kanssa, on suhde siitä huolimatta aina jossain määrin erilainen. Haastateltavat kertoivat kokemuksistaan, miten toisinaan asiakasperheistä tulee hyvinkin läheisiä ja he auttavat toisiaan monin erilaisin keinoin.

”Kyllä mä ajattelen, että sellaiset jaetut tarinat ja kokemus siitä, että ei ole yksin, niin on tärkeitä”.

”Kun perheet tulevat tänne omilla aikatauluilla, eli kaikki ei aloita samaan aikaan, vaan että joku on jo pidemmällä prosessissa, niin sellaiset voi olla todella merkittäviä vanhemmalle esimerkkejä ja vertaisia. Että näkee, että tässä voidaan edistyä ja tilanne voi parantua.”

”He (asiakkaat) tuo sitä usein esille, että kun he ovat tavallaan samassa veneessä kaikki, he ovat kaikki täällä ja sitten he pystyvät jakamaan niinkun niitä kokemuksia.”

7.5 Työryhmän tuki sekä työssä kertynyt osaaminen

Haastateltavat kokivat, että työryhmä tuo tukea ja apua haastavissa pohdinoissa ja tilanteissa, kuten sopivan työskentelytavan löytymisessä ja tilanteiden reflektoinnissa. Usein jo työkaverille ääneen puhuminen tuottaa vastauksen omassa mielessä. Riittää, kun puhuu asiasta ääneen. Case-työnohjaus tarjoaa tilaisuuden pohtia perheille sopivia työmenetelmiä, mahdollisten haasteiden ratkaisemista sekä kunkin perheen yksilöllisiä tarpeita yhdessä koko

tiimin kanssa. Myös sosiaalityöntekijän puoleen voi kääntyä haasteellisissa tilanteissa.

”Kyllähän me aina vähän niinkun suunnitellaan, että mitä me tehdään. Ja sitten me keskustellaan työryhmässä. ---Niin mietitään yhdessä sitä, että mikä voisi olla paras lähestymistapa.”

”Tämä meidän työryhmä ja työnohjaukset, että sitten pystyy jakamaan siellä ja saamaan niitä näkökulmia ja yhdessä pohditaan. Sieltä sitten saa sitä tukea.”

Motivointityötä kaikki haastateltavat kertovat oppineensa työtä tekemällä ja kokemusta kerryttämällä. Osa pohtii myös lisäkoulutusten ja kurssien tuoneen lisää oppia ja ideoita, mutta työkokemuksella kerrytetty oppi korostuu. Maininnan saa myös työyhteisö ja työkavereiden kanssa jaettu oppi.

”Mulla on pitkä työkokemus, ja jotenkin sen kokemuksen mukana tullut. Ja tietenkin erilaiset koulutukset ja upea tiimi. Aina opitaan toisiltamme jotakin ja saan olla onnekas, kun saan olla tässä.”

”Sanotaan näin tiivistäen, että työstä käytännössä. Työtä tekemällä, eli yrittämällä ja erehtymällä ja kokeilemalla.”

Aineistosta ilmenee, että työntekijöiden ammattitaitoon kuuluu kyky tuoda esiin tilanteet, joissa kuntoutus ei etene toivotulla tavalla. Työntekijät kuvasivat, että on olemassa tilanteita, joissa asiakkaan motivoiminen on käytännössä erittäin vaikeaa tai lähes mahdotonta. Tällaisia ovat esimerkiksi tilanteet, joissa asiakas kieltäytyy vuorovaikutuksesta, vanhemman päihdeongelma on akuutti ja hoitamaton tai muut riippuvuudet hallitsevat hänen arkeaan siinä määrin, ettei työskentely ole mahdollista. Myös hoitamattomat ja vakavat mielenterveyden haasteet nousivat esiin kuntoutuksen etenemistä rajoittavina tekijöinä, päihdeongelman kuitenkin noustessa aineistosta korostuneimmin esille. Pärnä (2010, s. 251) korostaa perhekuntoutuksen työntekijöiden ja lapsen sosiaalityöntekijän välisen jatkuvan yhteistyön merkitystä. Tulkintani mukaan aineistosta esiin nousseet edellä mainitut haasteet korostavat tätä yhteistyösuhdetta ja konkretisoivat Aravevan (2022, s. 411–412) kertomaa siitä, että lapsen

sosiaalityöntekijä on palveluntuottajan tukena erilaisissa pohdinnoissa ja tilanteissa, vastaten lapsen edun toteutumisesta.

”Mä ajattelen, että sekin on osa tätä prosessia ja tietyllä tavalla tätä kuntoutustyötä, että punnitaan ja arvioidaan koko ajan, että mennäänkö oikeaan suuntaan. ---että osataan arvioida, että tämä ei nyt toimi. Että tässä ei nyt tän pidemmälle päästä.”

”Sitten päihdehaasteet tai muut riippuvuudet. ---Vanhempi saattaisi itsinkin haluta muutosta. Haluaisi olla päihteetön, mutta sitten siellä on koko ajan se kamppailu.”

”Päihteet on yksi sellainen, mikä saattaa aiheuttaa sen, että meidän vaikutusmahdollisuudet on hyvin minimaaliset.”

Motivointityötä haastavista tekijöistä puhuttaessa useampi toi esiin myös ajankäytölliset haasteet, jotka ajankohtaisesti saattavat liittyä muun muassa hyvinvointialueiden säästöpaineluihin. Mikäli kuntoutukseen myönnetty aika suhteessa asetettuihin tavoitteisiin ja asiakkaan haasteisiin ei kohtaa, muuttuu motivointityö vaikeaksi. Tällöin ehdottoman tärkeää tutustumisprosessia joudutaan kiirehtimään, eikä jää aikaa riittävästi asiakkaan luottamuksen rakentamiseen, tilanteen rauhalliseen jäsentämiseen ja yksilöllisen tuen suunnitteluun. Tällainen kiirehtimisen tarve voi heikentää asiakaslähtöisyyden toteutumista ja vaikuttaa haitallisesti kuntoutuksen etenemiseen.

”Ja sitten ei ole sitä aikaa. Kun siihen tutustumiseen ja luottamuksen saamiseen, siihen menee aikaa. Ei se oo sellainen, että sä voit niinkun saman tien et nyt tää on näin ja näin ja näin.”

”Varsinkin nyt kun hyvinvointialue supistaa näitä prosesseja, niin siinä motivoimisessa tosiaan, jos ei ole sitä motivaatiota niinkun perheellä valmiiksi, niin eihän sitä päivässä parissa tehdä. ---Ei me pystytä oikein motivoimaan ennen kun on ensin se suhde. Se on niinkun kaiken a ja o. Eikä sitä suhdetta luoda 1–2 päivässä, jos ei joku ihme tapahdu. ---Mut siihen tarvitsisi saada sitä aikaa siihen motivoimiseen, ennen kuin alkaa edes mikään kuntoutus.”

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

8.1 Asiakasvanhempien kuntoutusmotivaation vahvistaminen

Tutkimuksen perusteella onnistuneen motivointityön kulmakiveksi nousee luottamuksellisen suhteen rakentaminen asiakkaan ja työntekijän välillä. Ilman luottamusta on vaikeaa päästä avoimeen vuorovaikutukseen, joka on edellytys työskentelyn etenemiselle. Jotta luottamukselliseen suhteeseen voidaan päästä, on tutustumiselle molemmin puolin annettava aikaa. Työntekijän on oltava avoimin ja uteliaiin mielin asiakkaan tarinalle ja kokemuksille. Kohtaamisen merkitys on oleellinen ja työntekijän onkin annettava asiakkaalle tilaa sekä osoitettava hyväksyntää. Asiakkaan kokemus hyväksytyksi-, kuulluksi-, sekä nähdyksi tulemisesta sekä turvallisuuden tunteesta on ensisijaisen tärkeää luottamuksellisen suhteen syntymiselle ja siten myös motivointityön aloittamiselle. Työntekijän läsnäolo, empaattinen asenne sekä kyky huomioida asiakkaan menneisyys koettiin merkityksellisinä tekijöinä luottamuksen syntymisessä. Tasa-arvoisella suhteella sekä pyrkimyksellä luoda asiakkaille korjavia kokemuksia voidaan vaikuttaa asiakkaan turvallisuuden tunteeseen sekä vuorovaikutuksen syventymiseen.

Tavoitteiden laatiminen, selkeyttäminen sekä sopiviksi pilkkominen nousi oleelliseksi keinoksi vaikuttaa asiakasvanhempien kuntoutusmotivaatioon vahvistavasti. Tavoitteiden tulee olla asiakkaalle ymmärrettäviä, saavutettavia ja riittävän konkreettisia, jotta niitä voidaan aktiivisesti tavoitella sekä arvioida. Tavoitteet tukevat työskentelyä sekä motivaatiota silloin, kun ne ovat realistisia, asiakkaan tilanteeseen sopivia ja yhteisesti ymmärrettyjä. Työntekijän tulee kulkea koko ajan asiakkaan rinnalla matkalla kohti tavoitteiden saavuttamista ja luoda uskoa ja toivoa, vaikka matkan varrella tulisi epäonnistumisia tai asiakkaan usko itseen horjuisi. Työntekijän onkin pyrittävä vahvistamaan asiakkaan pystyvyyttä ja kyvykkyyttä. Kun pystyvyyden tunne sekä usko omiin kykyihin kasvaa, vahvistuu myös asiakkaan motivaatio.

Tavoitteiden selkeyttämisen lisäksi työntekijät korostivat rooliaan osana käydä kuntoutusasiakkaiden kanssa läpi kuntoutukseen johtaneet syyt sekä selvittää, mitä kuntoutujalta odotetaan. Jotta kuntoutuja voi motivoitua työskentelyyn, tulee hänen ymmärtää prosessin kulku ja ne asiat, joihin hänen odotetaan sitoutuvan. Näin voidaan edistää myös luottamuksen rakentumista työntekijän ja asiakkaan välillä. Tästä syystä toiminnan tulisikin olla koko ajan läpinäkyvää sekä rehellistä.

Positiivinen vahvistaminen näyttäytyi tehokkaana työvälineenä motivaation vahvistamisessa. Asiakkaan kuntoutusmotivaatiota voidaan vahvistaa kehumalla sekä onnistumisen huomioimisella. Positiivinen palaute, uusien onnistumisten huomiointi sekä aiempien onnistumisten muistelu tukevat asiakkaan motivaatiota kulkea kohti sovittuja tavoitteita. Työntekijän tulee osana auttaa asiakasta tarkastelemaan tilannettaan eri näkökulmista ja pyrittävä positiivisuuden korostamiseen. Tämä osoittautui tärkeäksi tekijäksi myös prosessin läpi kulkevassa arvioinnissa, joka miellettiin oleellisena keinona vahvistaa asiakkaan motivaatiota. Arviointia on toteutettava yhdessä asiakkaan kanssa säännöllisesti ja totuudenmukaisesti, positiivisuutta korostaen.

Asiakkaan motivaatiota voidaan tutkimuksen tulosten mukaan tukea hänen omia voimavarojansa sekä vahvuuksia korostamalla. Työntekijän tulee auttaa asiakasta tunnistamaan nämä ominaisuudet itsessään ja sanoitettava omia huomioitaan, sillä toisinaan tällaisia asioita on vaikea tunnistaa itse itsestään. Kun asiakas saa positiivista palautetta kyseisistä ominaisuuksistaan toisen ihmisen sanoittamana ja kannustamana, vahvistaa tämä motivaatiota ja kannustaa jatkamaan työskentelyä.

Myös asiakkaan omien oivallusten sekä osallisuuden tukemisen omalla polullaan koettiin motivaatiota vahvistaviksi tekijöiksi. Kun asiakas saa vaikuttaa omaan kuntoutuspolkuunsa, olla läsnä aktiivisena toimijana häntä koskevissa pohdinnoissa, kuten tavoitteiden asettamisessa ja arvioinneissa, sekä tuoda esiin omat ajatuksensa asioihin, on hän oikeasti osallisena kuntoutusprosessissa. Tällöin asiakkaan toimijuus ja osallisuus vahvistuu, joka voi vahvistaa motivaatiota. Jos asiakas ei koe saavansa vaikuttaa ja jää niin sanotusti

ulkopuoliseksi omassa asiassaan, kasvaa todennäköisemmin vastustus sekä epäily toimintaa sekä työntekijöitä kohtaan kuin motivaatio. Asiakkaan oivaltaessa itse toimintaansa kehittäviä ratkaisuja, sisäinen motivaatio kasvaa, kun taas ulkopuolelta sanellut ratkaisut saattavat aiheuttaa vastustusta.

Vertaistuella, osana kuntoutustyöskentelyä, nähtiin olevan usein motivaatiota vahvistava vaikutus. Asiakkaat saavat toisiltaan erilaista tukea kuin työntekijöiltä ja kokemuksen siitä, etteivät he ole yksin tilanteensa kanssa, vaan voivat jakaa kokemuksia ja ymmärrystä yhdessä toisilleen. Vertaistuki tarjoaa asiakkaille mahdollisuuden jaettuun kokemukseen sekä kokemuksen siitä, ettei ole huoliensa kanssa yksin. Tästä syystä ympärivuorokautisen perhekuntoutuksen mahdollisuus järjestää toimintaa kaikille perheille yhtäaikaaisesti erilaisissa ryhmissä nähtiin mahdollisuutena tarjota kuntoutujille vertaistukea sekä yhteisöllisyyttä.

Eri kohdissa aineistoa toistui perheen lapset vahvana motivoivana tekijänä. Tulosten perusteella voidaan todeta, että lasten hyvinvointi toimii koko kuntoutusprosessin yhteisenä ja yhdistävänä päämääränä – niin vanhemmille kuin työntekijöillekin. Vanhemman motivaatio voi hetkellisesti heikentyä esimerkiksi vaikeiden tilanteiden tai haasteiden vuoksi, mutta työntekijöiden muistuttaessa siitä, miksi työtä tehdään – eli lasten vuoksi – voi motivaatio vahvistua uudelleen. Lapset ovat sekä kuntoutustyön keskiössä että tehokas keino tukea vanhempien motivaatiota ja sitoutumista prosessiin.

8.2 Työntekijöiden motivointityötä haastavat tekijät

Työntekijöiden motivointityötä haastavat useat tekijät, jotka liittyvät sekä asiakkaan tilanteeseen että ulkoisiin olosuhteisiin. Ensinnäkin asiakkaan omat haasteet, kuten hoitamattomat päihdeongelmat, vakavat mielenterveyden häiriöt tai muista riippuvuuksista johtuvat vaikeudet, voivat tehdä motivointityön ja kuntoutuksen etenemisen mahdottomaksi.

Aineistosta vahvasti esiin noussut haaste liittyi asiakkaan kokemukseen palvelussa pakotettuna tai uhattuna olemisesta. Tällaisissa tilanteissa asiakas saattaa vältellä työskentelyä, olla sulkeutunut sekä kokea toiminnan viranomaisten käskyttämiseksi. Näissä tilanteissa motivaatio on harvemmin sisäsyntyistä ja kuntoutuja saattaakin ottaa suorittavan asenteen, jolloin hän ikään kuin mekaanisesti suorittaa asioita, mutta ei ole aidosti sitoutunut työskentelyyn ja sen tavoitteisiin. Näiden lisäksi asiakkaan haaste tunnistaa tarvettaan muutokselle sekä hahmottaa tilanteensa vaikutuksia itseensä ja perheeseensä loi motivointityölle haasteita. Tällaisissa tilanteissa työntekijän kyky kärsivällisesti sekä sensitiivisesti sanoittaa kuntoutuksen tavoitteita, työskentelyä sekä havainnollistaa tilannetta asiakkaalle korostuu. Tutustuminen ja luottamuksen kehittäminen on haastavaa tilanteissa, joissa asiakas ei ole avoin tuen vastaanottamiselle. Tällöin työntekijän rauhallinen läsnäolo, johdonmukaisuus sekä työryhmän tuki korostuvat.

Työntekijöiden motivointityötä saattoivat haastaa asiakkaiden aiemmat epäonniset kokemukset kohtaamisesta, viranomaisvastaisuus sekä mahdollinen traumatausta. Näihin haasteisiin vastaamisessa keskeistä oli turvallisen ja hyväksyvän ilmapiirin luominen, työntekijän läsnäolo sekä korjaavien kokemusten tarjoaminen asiakkaalle luottamuksen vahvistamiseksi.

Lisäksi ajankäytön rajallisuus oli keskeinen haaste motivointityössä. Mikäli kuntoutukseen myönnetty aika ei vastaa asetettuja tavoitteita ja asiakkaan tarpeita, on pysyvään muutokseen tähtäävä työskentely haastavaa ja asiakaslähtöisyyden toteutuminen kärsii. Tämä voi estää luottamuksen rakentamista, joka on olennainen osa motivaation vahvistamista. Tavoitteiden saavuttaminen edellyttää riittävää aikaa, jotta prosessi voi edetä asiakaslähtöisesti ja kestävästi.

9 POHDINTA

9.1 Tutkimuksen hyödynnettävyys sekä jatkotutkimusajatuksia

Tutkimukseni tulokset tukevat monin osin vahvasti tutkittua teoriaa. Analyysini pohjalta voidaan tiivistää motivointityön keskeisimmiksi tekijöiksi luottamuksellisen suhteen rakentaminen, oikeanlainen tavoitteiden laatiminen, kyvykkyyden vahvistaminen sekä positiivinen, kannustava työote. Luottamuksellisen suhteen rakentaminen on laaja prosessi, jonka tulosten perusteella tulkitseen sisältävän kaiken vuorovaikutuksen, kuten kohtaamisen, tutustumisen, läsnäolon, kuuntelemisen sekä hyväksynnän ja toiminnan sanoittamisen. Oikeanlainen tavoitteiden laatiminen sisältää koko tavoitteiden laatimisen ja osatavoitteiksi pilkkomisen prosessin yhdessä asiakkaan kanssa koko ajan asiakasta omassa prosessissaan aktivoiden ja kuunnellen. Kyvykkyyden vahvistaminen kattaa voimavarojen sekä vahvuuksien löytämistä, uskon sekä toivon ylläpitämistä ja onnistumisten osoittamista. Positiivinen ja kannustava työote pitää positiivisuuden tilan päällimmäisenä vaikeinakin hetkinä läpi prosessin, huomaa pienetkin onnistumiset ja hyvät asiat, jotka auttavat jaksamaan ja kannattelemaan huonoinakin hetkinä. Lisäksi lapsen hyvän esiin nostaminen ja sen merkityksen korostaminen motivaation tukemisessa vaikuttaa olevan kyseisen työympäristön erityisyys.

Aineistoni pohjalta motivointityötä haastaviksi tekijöiksi voisi tiivistää palveluun pakotettuna tai uhattuna saapuminen, asiakkaan haasteet tunnistaa muutostarvettaan, vakavan traumataustan, aiemmat huonot kohtaamiskokemukset, aktiiviset päihde- ja mielenterveyshaasteet sekä ajankäytön liiallisen rajallisuuden. Useat näistä näyttäytyivät mielestäni erityispiirteinä ympärivuorokautisen perhekuntoutuksen kontekstissa. Tallaisiksi nimeäisin asiakkaiden mahdolliset kuormittavat elämäntapahtumat ja aiemmat haastavat kokemukset, kuten traumataustan, sekä vaikutelman siitä, että monille perheille kuntoutukseen tuleminen ei ole oma valinta, vaan siihen voi liittyä kokemus pakosta tai uhkailusta. Lisäksi kuntoutusprosessin aikana voi nousta esiin tekijöitä, joista työryhmällä ei ole ennakkotietoa, kuten vahvoja riippuvuuksiin liittyviä haasteita

tai kognitiivisen toimintakyvyn rajoitteita, jotka vaikuttavat motivoinnin toteutumiseen.

Tulokset perustuvat yhteensä kuuden kahdessa eri ympärivuorokautisessa perhekuntoutuksessa työskentelevän ammattilaisen kokemuksiin. Näin ollen tutkimusaineistoni on melko suppea, eikä tulosta voida yleistää. Tästä huolimatta tulokset tarjoavat arvokasta ja käytännönläheistä tietoa siitä, millaisten tekijöiden ympärivuorokautisen perhekuntoutuksen työntekijät kokevat olevan oleellisia asiakasvanhempien kuntoutusmotivaation vahvistamisessa sekä millaiset tekijät tekevät motivointityön haastavaksi. Tätä tietoa voidaan käyttää työn suunnittelun prosessissa sekä kuntoutuksen ammattilaisten osaamisen vahvistamisessa. Tulokset voivat toimia myös erityisesti perhekuntoutuksen palveluntuottajien kehittämistyön tukena, kuin soveltaen eri kuntoutuskonteksteissakin.

Prosessin aikana itselleni jäi tunne, että motivoinnista työkaluna puhutaan verrattain vähän, eikä siihen törmää välttämättä juurikaan sosiaalialan perusopetuksessa. Tutkimukseni mukaan suurin oppi kehittyi työkokemuksen karttuessa, vuorovaikutuksen lomassa. Tutkimukseni osoittaa asiakkaan motivaation sekä työntekijän motivointityön osaamisen tärkeyden ja antaa osviittaa siihen, että aihetta olisi hyvä käsitellä enemmän jo sosiaalialan perusopetuksessa tai työyhteisöjen toimintamallien suunnittelussa. Miellän, että työtäni voisi hyödyntää kuka tahansa aiheesta kiinnostunut sosiaalialan opiskelija tai ammattilainen. Työni tukee aiheesta kiinnostuneita refleктоimaan omia työskentelytapojaan ja poimimaan mahdollisia kehitysideoita itselleen tai työyhteisönsä toimintamalliin.

Valitsin itse lähestyä aihetta selvittäen ammattilaisten ajatuksia aiheesta. Jatkotutkimusideani olisikin saman aiheen tutkiminen asiakkaan näkökulmasta. Mielenkiintoni heräsi myös aiheelle, miten asiakasvanhemmat kokevat osallisuutensa ympärivuorokautisessa perhekuntoutuksessa toteutuvan, peilaten omaan aineistooni, jossa asiakkaan aktiivinen rooli läpi kuntoutuksen korostui tärkeänä tekijänä.

9.2 Ajatuksiani matkan varrelta

Tutkimusprojektini oli opettavainen ja ajatuksia herättävä matka. Sen lisäksi, että opin tutkimuksen tekemisestä, se tuki myös ammatillisen osaamiseni kehittymistä sekä syventymistä. Mietin työni alkuvaiheessa, onko aiheeni liian arkinen tai itsestään selvä. Viimeistään haastatteluita toteuttaessani ajatukseni teeman tärkeydestä vahvistui, sillä kysymykseni aiheuttivat useissa haastateltavissa paljon sellaisia ajatuksia, joita he eivät ehkä olleet aiemmin pohtineet samalla intensiteetillä. Useat heistä sanoittivatkin teeman olevan tärkeä sekä keskustelun välillä käynnistyneen heissä jonkinlaisen reflektointiprosessin. Tämä vahvisti omaa ajatustani siitä, että aiheesta harvemmin puhutaan niin ammattilaisten keskuudessa kuin opetuksessakaan.

Tutkimusmatkani aiheeseen toi vahvistusta sille, että vaikka voimme motivoida ihmisiä paljon myös sen enempää asiaa tiedostamatta, on motivoinnin oltava myös selkeä, tietoinen työkalu jokapäiväisessä asiakastyössämme.

Ajattelen, että motivointi voidaan herkästi mieltää jonkinasteiseksi synonyymiksi kannustamiselle. Kannustaminen ja rohkaisu ovatkin osa motivointia, mutta todellisuudessa se on huomattavasti moniulotteisempi usean tekijän kokonaisuus. Kannustan jokaista ammattilaista kiinnittämään huomioita omaan tekemiseensä ja reflektoimaan sen vaikutuksia. Motivointitaidot ovat myös asia, joita voimme oppia toisiltamme kokemuksilla jakamalla ja yhdessä kehittämällä.

9.3 Jos aika ja raha eivät kohtaa

Opinnäytetyöprojektini aikana motivaation syntyymiseen sekä motivaatiota vahvistaviin tekijöihin perehtyessäni, en voi olla miettimättä sitä, miten yhteiskuntamme jatkuvat säästötoimet muun muassa sosiaali- ja terveyspalvelujen budjetista saattavat vaikuttaa myönnettyjen palveluiden keston ja laatuun heikentävästi. Ajattelen, että tällaisessa tilanteessa motivoinnin merkitys ja sen keinojen ymmärtäminen korostuvat entisestään. Mikäli palveluiden kestosta leikataan, on entistä tärkeämpää saada asiakas sitoutumaan työskentelyyn

mahdollisimman nopeasti, jolloin korostuu ammattilaisen kyky ymmärtää huolellista alkuprosessia kohtaamisesta tavoitteiden laatimiseen. Sekä oma aineistoni että aiemmin tutkittu teoria osoittavat, kuinka tärkeä osa luottamuksellisen suhteen rakentumisella on kuntouttavassa työssä. Luottamuksellisen suhteen luominen vaatii aikaa, eikä tuloksia tavoittelevan työskentelyn ole mahdollista alkaa täysipainoisesti ennen sitä. Jos aikaa ei ole riittävästi, jää työskentely ohueksi, eikä asiakkaan ole mahdollista saada sitä apua mitä hänen tilanteensa vaatisi ja jota hänen olisi mielestäni oikeus saada. Pysyvän muutoksen saavuttaminen on hidas ja moniulotteinen prosessi, jota liika kii-rehtiminen heikentää. Ajan puute peilaa suoraan kuntoutuksen vaikuttavuuteen ja mahdollisuuksiin.

Vaikka kohtaaminen ja vuorovaikutus ovat sosiaalialan perustaitoja, niin panostaminen niiden laatuun kuin asiakkaan saamaan kokemukseen korostuu valtavana. Näkisin, että näiden olisi oltava kunnossa, jotta asiakkaalla olisi turvallinen ja hyvä asettua palveluun ja hän uskaltaisi ottaa vastaan ja hyödyntää kaiken sen avun, jota hänelle myönnetty palvelu voi tarjota.

LÄHTEET

Alatalo, M. & Lappi, K. & Petrelius, P. (2017). Lapsikeskeinen suojelu ja perheentoimijuuden tukeminen lastensuojelun perhetyössä ja perhekuntoutuksessa. Kohti monitoimijaista, yhteistä perhetyötä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Työpaperi 21/2017. Helsinki: Juvenes Print Oy. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-859-3>

Araneva, M. (2016). Lapsen suojelu: Toteuttaminen ja päätöksenteko : käsikirja lapsen asioista päättävälle. Talentum Pro.

Araneva, M. (2022). Lapsen suojelu: Toteuttaminen ja päätöksenteko : käsikirja lapsen asioista päättävälle (2., uudistettu painos.). Alma Talent.

Autti-Rämö, I. & Salminen, A-L. & Rajavaara M. & Melkas, S. (2022). Kuntoutumisen edellytykset. Teoksessa Autti-Rämö, I. & Salminen, A-L. & Rajavaara M. & Melkas, S. (toim.) Kuntoutuminen. 2. uudistettu painos. Duodecim. (s. 12–16).

Helsingin ensikoti. (n.d.). Vauva- ja pikkulapsilähtöinen perhekuntoutus. Haettu 28.10.2024 osoitteesta <https://www.helsinginensikoti.fi/autamme/ymparivuorokautiset-palvelut/vauva-ja-pikkulapsilahtoinen-perhekuntoutus/>

Helsingin kaupunki. (2024). Ympärivuorokautinen perhekuntoutus. Haettu 28.10. 2024 osoitteesta <https://www.hel.fi/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/lasten-ja-perheiden-palvelut/lastensuojelu/lastensuojelun-asiakkaana/ymparivuorokautinen-perhekuntoutus>

Hurtig, J. (2010). Lasten suojelua ja perheen kuntoutusta – lastensuojelullisen kuntoutuksen tavoitteet ja niiden saavuttaminen teoksessa. Teoksessa Törrönen M. & Pärnä, K. (toim.) Voimaannuttavat suhteet perhekuntoutuksessa. Mannerheimin lastensuojeluliiton lasten ja nuorten kuntoutussäätiö. (s. 237–249).

Härkäpää, K. & Valkonen, J. & Järvikoski, A. (2022). Kuntoutujan motivaatio ja sitoutuminen. Teoksessa Autti-Rämö, I. & Salminen, A-L. & Rajavaara M. & Melkas, S. (toim.) Kuntoutuminen. 2. uudistettu painos. Duodecim. (s. 73–82).

Kananen, J. (2014). Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä: Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Koski-Jännes, A. (2008). Johdanto. Teoksessa Koski-Jännes, A., Riittinen, L., & Saarnio, P. (toim.) Kohti muutosta: Motivointimenetelmiä päihde- ja käyttäytymisongelmiin. Tammi. (s.7–15).

Lastensuojelulaki 417/2007. Haettu 21.8.2024 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L7P36>

Lämsä, R. & Appelqvist- Schmidlechner, K. & Tuulio-Henriksson, A. (2017). Kuntoutujien motivaatiosta Kelan Oma väylä -kuntoutuksessa. Arviointitutkimus. Kela. <http://hdl.handle.net/10138/229677>

Merikratos. (2024). Merikratoksen ympärivuorokautinen perhekuntoutus. Haettu 28.10.2024 osoitteesta <https://merikratos.fi/palvelut/sosiaalihuollon-palvelut/ymparivuorokautinen-perhekuntoutus/>

Merikratos. (2025a). Perhekuntoutuskeskus Kajo, Lieto. Haettu 14.2.2025 osoitteesta <https://merikratos.fi/toimialueet/perhekuntoutuskeskus-kajo-lieto/>

Merikratos. (2025b). Me Merikratoksella olemme vastuullisesti hyvinvoinnin puolella. Haettu 14.2.2025 osoitteesta <https://merikratos.fi/me-olemme/>

Merikratos. (2025c). Ympärivuorokautinen perhekuntoutus tarjoaa vahvaa tukea perheille. Haettu 14.2.2025 osoitteesta <https://merikratos.fi/palvelut/sosiaalihuollon-palvelut/ymparivuorokautinen-perhekuntoutus/>

Merikratos. (2025d). Perhekuntoutuskeskus Luotsi, Mikkeli. Haettu 14.2.2025 osoitteesta <https://merikratos.fi/toimialueet/perhekuntoutuskeskus-luotsi-mikkeli/>

Miller, W. (2008). Motivaation ja muutoksen käsitteellistäminen. Teoksessa Koski-Jännes, A., Riittinen, L., & Saarnio, P. (toim.) Kohti muutosta: Motivointimenetelmiä päihde- ja käyttäytymisongelmiin. Tammi. (s.16–40).

Oksanen, J. (2014). Motivointi työvälineenä. PS-Kustannus.

Pelastakaa Lapset ry. (2024). Perhekuntoutus. Haettu 28.10.2024 osoitteesta <https://www.pelastakaaalapset.fi/lastensuojelupalvelut/perhekuntoutus/#perhekuntoutusyksikot>

Pärnä, K. (2010). Perhekuntoutuksen arviointi ja tuloksellisuus. Teoksessa Törrönen M. & Pärnä, K. (toim.) Voimaannuttavat suhteet perhekuntoutuksessa. Mannerheimin lastensuojeluliiton lasten ja nuorten kuntoutussäätiö. (s. 251–273).

Ryan, R. M., Deci, E. L., Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2017). Self-determination theory: Basic psychological needs in motivation, development, and wellness. The Guilford Press.

Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Intrinsic and Extrinsic Motivations: Classic Definitions and New Directions. *Contemporary Educational Psychology*, 25(1), 54–67. <https://doi.org/10.1006/ceps.1999.1020>

Rönkkö, L., & Rytönen, T. (2010). Monisäikeinen perhetyö. WSOYpro.

Sinokki, M. (2016). Työmotivaatio: Innostusta, laatua ja tuottavuutta. Tietosanomaa.

SOS-Lapsikylä. (2024). Mitä ympärivuorokautinen perhekuntoutus on? Haettu 28.10.2024 osoitteesta <https://www.sos-lapsikyla.fi/perhekuntoutus/>

TENK. (2023). Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsittely Suomessa. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf

THL. (16.5.2024). Perhekuntoutus. <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojelun-avohuolto/lastensuojelun-avohuollontukitoimet/perhekuntoutus> haettu 21.8

Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2018). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi (Uudistettu laitos.). Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Varha. (n.d.). Lastensuojelun perhekuntoutus, Turku. Haettu 14.2.2025 osoitteesta <https://www.varha.fi/fi/asiointikanavat/lastensuojelun-perhekuntoutus-turku>

Vilka, H. (2021). Tutki ja kehitä (5., päivitetty painos.). PS-kustannus.

LIITE 1

HAASTATTELURUNKO

- Kertoisitko työ- ja koulutustaustastasi?
- Kauanko sinulla on kertynyt kokemusta työskentelystä perhekuntoutuksesta? Entä oletko työskennellyt muunlaisen kuntouttavan työn parissa?

TEEMA 1: Asiakkaan motivointi

- Määrittele lyhyesti a) motivaatio, sekä b) motivointi.
- Millaisten tekijöiden ajattelet olevan välttämättömiä motivaation kehittymiselle?
- Miten kuvailisit perheen vanhempien motivaation merkitystä kuntoutuksen onnistumisen kannalta?
- Millaisista asioista huomaat asiakkaan olevan motivoitunut kuntoutukseen ja siihen vaadittavaan työskentelyyn?
- Miten kuntoutujan heikko / heikkenevä motivaatio mielestäsi ilmenee?
- Millaisia käytännön keinoja osaat mainita itse käyttäväsi työssäsi, pyrkiäksesi vaikuttamaan asiakasvanhempien motivaatioon kuntoutuksessa?
- Miten koet oman roolisi vanhempien motivoimisessa perhekuntoutuksen aikana?
- Voisitko antaa jonkin käytännön esimerkin, miten olet itse työskentelyssäsi onnistunut vahvistamaan vanhempien motivaatiota?
- Kuinka usein sanoisit käyttäväsi motivaatiota edistäviä työmenetelmiä tai keinoja tietoisesti? Entä tiedostamatta?
- Millaiset tekijät vaikuttavat valitsemissi motivoinnin keinoihin?

TEEMA 2: Vuorovaikutus ja prosessiin liittyvät tekijät motivaation tukemisessa

- Millaisia vaikutuksia koet vuorovaikutuksella ja kohtaamisella olevan asiakkaan motivaation kehittymisen kannalta? Voisitko kertoa kokemuksistasi
- Miten koet työskentelyn tavoitteellisuuden vaikuttavan vanhempien motivaatioon kuntoutuksen prosessissa?

- Miten koet säännöllisen arviointiprosessin vaikuttavan vanhempien motivaatioon ja sen tukemiseen kuntoutusprosessissa? (esim. edistymisen seuranta, tavoitteiden tarkastelu)

- Miten koet asiakkaan osallisuuden ja vertaistuen vaikuttavan vanhempien motivaatioon? (esim. osallistaminen päätöksentekoon, aktiivinen rooli prosessissa)

TEEMA 3: Motivoinnin haasteet

- Minkälaisien asioiden koet vaikeuttavan asiakkaan motivoimista?

- Osaisitko antaa esimerkin tilanteesta, jossa olet kokenut erityisesti haasteita vanhemman motivoinnissa?

- Millaisia keinoja sinulla on ratkaista ja käsitellä tällaisia haasteita? Esimerkki?

- Miten esiin tulevat haasteet (/edellä mainitut) haasteet vaikuttavat omaan työskentelyysi?

-Tuleeko mieleesi tilanteita, joissa työntekijät kokevat vaikutusmahdollisuutensa asiakasvanhempien motivaatioon vaikuttamiseen rajoittuneeksi tai jopa olemattomaksi? Anna esimerkki.

Lopuksi:

- Millaisessa roolissa ajattelet motivointia työkaluna kuntoutuksen prosessissa?

- Miten/mistä koet oppineesi taitoja motivoida asiakasta?

- Haluaisitko vielä lisätä jotakin tai jakaa jonkin kokemuksen?

LIITE 2

Hyvä haastateltava,

kiitos vapaaehtoisuudestasi osallistua opinnäytetyöni mahdollistamiseen!

Olen kolmannen vuoden sosionomiopiskelija Satakunnan ammattikorkeakoulusta ja kirjoitan parhaillaan opinnäytetyötäni. Työn alla oleva lopputyöni käsittelee ympärivuorokautisen perhekuntoutuksen työntekijöiden kokemuksia perheen vanhempien motivaation tukemisesta kuntoutusprosessin aikana. Käsittelem myös motivoinnin haasteita.

Haastattelut toteutetaan anonymisti käyttäen koodimerkintöjä (esim. H1, H2 jne.), joten en tule kysymään henkilötietoja, kuten nimiä. Sen sijaan opiskelu- sekä työtaustaan liittyviä kysymyksiä esitän.

Haastattelut nauhoitetaan, jonka jälkeen litteroin käymämme keskustelun tarkasteltavaksi tutkimusaineistoksi. Aineistoa ei tulla käyttämään jatkotutkimuksiin tai muuhun, kuin sovittuun tarkoitukseen. Aineiston analysoituani ja työn valmistuttua, hävitän nauhoitteet sekä litteroinnit. Aineistoa säilytetään vain omilla, suojatuilla digilaitteillani, joihin muilla ei ole pääsyä.

Opinnäytetyössäni saatan käyttää suoria lainauksia haastatteluista. Lainaukset muokataan yleiskielisiksi anonymiteetin säilyttämiseksi.

Haastattelut toteutetaan yksilöhaastatteluina ja ne ovat kertaluonteisia. Haastattelun kesto on noin yksi tunti. Haastattelut voidaan toteuttaa joko kasvotusten tai etäyhteydellä, ensisijaisesti kasvotusten tapaamista suosien.

Osallistuminen on koko prosessin ajan vapaaehtoista, ja sinulla on oikeus perua osallistumisesi milloin tahansa ilman perusteluja.

Haastatteluajankohdat sovitaan työpaikkasi yhteyshenkilön xxxx xxxxxx kautta. Hän välittää tiedot minulle. Mahdolliset kysymykset tai muut yhteydenotot voi myös toimittaa hänen kauttaan.

Olen hakenut tutkimusluvan haastatteluiden toteuttamiseen työpaikaltasi.

Valmis opinnäytetyöni julkaistaan Theseus.fi tietokannassa.

Odotan innolla tapaamistamme!

Ystävällisin terveisin,
Linda Sippel

LIITE 3

SUOSTUMUS TUTKIMUSHAASTATTELUUN OSALLISTUMISESTA

Olen vapaaehtoisesti suostunut osallistumaan Satakunnan ammattikorkeakoulun opiskelija Linda Sippelin haastatteluun osana hänen opinnäytetyötään. Työn tarkoituksena on selvittää ympärivuorokautisessa perhekuntoutuksessa toimivien työntekijöiden kokemuksia ja ajatuksia asiakasvanhempien motivaatioon vaikuttamisesta.

Annan suostumukseni siihen, että haastattelu nauhoitetaan sekä siitä voidaan tehdä muistiinpanoja. Haastattelumateriaalia käytetään opinnäytetyön tarpeisiin. Olen tietoinen, että materiaalia ei käytetä muihin tarkoituksiin ja että se hävitetään opinnäytetyön valmistumisen jälkeen.

Haastattelumateriaalia käsitellään täysin luottamuksellisesti ja anonymisti, eikä opinnäytetyössä mainita mitään henkilötietoja.

Olen saanut riittävästi tietoa tutkimuksen tarkoituksesta ja sisällöstä. Ymmärrän, että osallistuminen on täysin vapaaehtoista ja että voin keskeyttää osallistumiseni tai perua suostumukseni missä vaiheessa tahansa ilman perusteluja.

Paikka ja aika

Allekirjoitus